

Program nauczania języka polskiego w klasach IV–VIII szkoły podstawowej

Jutro pójdę w świat, Świat w słowach i obrazach, Gramatyka i stylistyka

Spis treści

- I. Charakterystyka programu nauczania
- II. Cele kształcenia – wymagania ogólne
- III. Treści nauczania – wymagania szczegółowe i przewidywane osiągnięcia uczniów po ukończeniu szkoły podstawowej
- IV. Sposoby osiągania celów kształcenia – metody, formy pracy, indywidualizacja
- V. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć uczniów
- VI. Cele wychowawcze i sposoby ich osiągania

I. Charakterystyka programu nauczania

Program nauczania języka polskiego w klasach IV–VIII szkoły podstawowej (przeznaczony dla drugiego etapu edukacyjnego) opiera się na założeniach nowej Podstawy programowej (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, *Dziennik Ustaw*, 24.02.2017, poz. 356) i jest z nią w pełni zgodny. Program został tak skonstruowany, aby proces kształcenia przebiegał systematycznie, kompleksowo i pozwalał na spełnienie wszystkich wymagań zapisanych w podstawie programowej. Uwzględnia on dwa podetapy w zakresie treści nauczania zapisanych w podstawie programowej. Pierwszy podetap dotyczy klas IV–VI, a jego realizację zapewniają podręczniki Hanny Dobrowolskiej i Urszuli Dobrowolskiej z serii *Jutro pójdę w świat*. Realizację drugiego podetapu (klasy VII–VIII) gwarantuje cykl podręczników Witolda Bobińskiego *Świat w słowach i obrazach*, którego

uzupełnieniem są podręczniki Zofii Czarnieckiej-Rodzik do kształcenia językowego *Gramatyka i stylistyka*. Wszystkie podręczniki zostały ze sobą odpowiednio skorelowane, dzięki czemu wzajemnie się dopełniają, uzupełniają w każdym aspekcie kształcenia, gwarantując realizację wszystkich treści zapisanych w podstawie programowej. W proponowanym programie nauczania i podręcznikach została zachowana zasada stopniowania trudności w zakresie wiedzy (pojęcia, terminy) oraz umiejętności (odbiór i analiza tekstów kultury, sprawności redakcyjne). Cykle podręczników zostały tak pomyślane, aby – uwzględniając aktualny rozwój psychofizyczny dzieci – łagodnie (stopniowo) wprowadzać uczniów na coraz wyższe etapy kształcenia literackiego, kulturowego i językowego. Program zakłada, że podmiotem wszelkich działań edukacyjnych jest uczeń z jego naturalną aktywnością, pasją, otwartością, chęcią do zabawy i kreatywnością. Uwzględniono w nim również zapisy dotyczące tempa przemian w wielu aspektach współczesnego życia. Nauczyciel może modyfikować program, tj. przesuwać realizację określonych treści w ramach podetapów, mając na uwadze potrzeby konkretnych uczniów oraz warunki funkcjonowania szkoły, a także potrzebę indywidualizacji procesu kształcenia.

1. Ogólne cele kształcenia w szkole podstawowej:

- łagodne wprowadzenie dziecka w świat wiedzy, przygotowanie do wykonywania obowiązków ucznia oraz wdrażanie do samorozwoju;
- dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia;
- wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);
- wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;
- formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych ludzi;
- rozwijanie kompetencji takich jak kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość;
- rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania;
- ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności;
- rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki;

- wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat;
- wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji;
- wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej;
- kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość;
- zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności; przygotowania własnego warsztatu pracy;
- ukierunkowanie ucznia ku wartościom.

2. Najważniejsze umiejętności kształcenia ogólnego w szkole podstawowej rozwijane u uczniów w trakcie nauki języka polskiego w klasach IV–VIII:

- umiejętność związana z poprawnym i zrozumiałym komunikowaniem się w języku polskim (kompetencje językowe);
- umiejętność czytania – rozumienie, wykorzystywanie i refleksyjne przetwarzanie tekstów (w tym tekstów kultury) w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;
- umiejętność poszukiwania, porządkowania, krytycznej analizy oraz wykorzystywania informacji z różnych źródeł (mediów);
- umiejętność kreatywnego rozwiązywania problemów ze świadomym wykorzystywaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki oraz technik mediacyjnych;
- umiejętność pracy w zespole;
- umiejętność przyjmowania postaw społecznych (aktywność społeczna);
- umiejętność aktywnego udziału w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju;
- umiejętność uczenia (wszechstronnego samokształcenia);
- umiejętność przyjmowania postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji.

3. Zadania nauczyciela języka polskiego w klasach IV–VIII szkoły podstawowej:

- wprowadzenie w świat literatury poprzez rozbudzenie zamięłowania do czytania oraz działania sprzyjające zwiększeniu aktywności czytelniczej;
- ugruntowanie zainteresowań czytelniczych oraz wyposazenie w kompetencje czytelnicze potrzebne do krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury;
- kształtowanie postawy dojrzałego i odpowiedzialnego czytelnika przygotowanego do otwartego dialogu z dziełem literackim;
- tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi zainteresowań uczniów i ich zdolności poznawczych;
- wychowywanie świadomego odbiorcy i uczestnika kultury, szczególnie dzieł literackich;
- rozwijanie poczucia tożsamości narodowej oraz szacunku dla tradycji;
- rozwijanie ciekawości świata, motywacji do poznawania kultury własnego regionu oraz dziedzictwa narodowego;
- kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur i szacunku dla ich dorobku;
- rozwijanie umiejętności komunikowania się w różnych sytuacjach oraz sprawnego posługiwania się językiem polskim w zależności od celu wypowiedzi;
- rozwijanie umiejętności formułowania myśli, operowania bogatym słownictwem oraz wykorzystywania go do opisywania świata i oceniania postaw ludzi zgodnie z zasadami etyki i kultury języka;
- kształcenie umiejętności posługiwania się różnymi gatunkami wypowiedzi ustnej i pisemnej potrzebnymi w dalszej edukacji oraz w różnych sytuacjach życiowych;
- kształtowanie samodzielności w docieraniu do informacji, rozwijanie umiejętności ich selekcjonowania, krytycznej oceny oraz wykorzystania we własnym rozwoju;
- wychowanie do przyjmowania aktywnych postaw w życiu i brania odpowiedzialności za własne czyny;
- stosowanie rozwiązań metodycznych, które zapewnią integrację kształcenia literackiego, językowego i kulturowego oraz rozwój intelektualny i emocjonalny uczniom o różnym typie inteligencji (organizacja zajęć zwiększających szanse edukacyjne uczniów zdolnych oraz zajęć zwiększających szanse edukacyjne uczniów mających trudności w nauce języka polskiego).

II. Cele kształcenia – wymagania ogólne

Cel kształcenia:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

Wymagania ogólne

Uczeń:

- czyta i rozumie utwory literackie oraz inne teksty kultury;
- zna wybrane utwory z literatury polskiej i światowej;
- wypowiada się na temat utworów, wykorzystując potrzebną terminologię;
- uczestniczy w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym;
- dostrzega wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka, i kieruje się nimi;
- odnosi się z szacunkiem do przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej;
- poznaje wybrane dzieła wielkich pisarzy polskich w kontekście podstawowych informacji o epokach, w których tworzyli;
- interesuje się kulturą środowiska lokalnego i uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych.

Cel kształcenia:

II. Kształcenie językowe

Wymagania ogólne

Uczeń:

- rozumie wartość języka ojczystego i jego funkcje w budowaniu swojej tożsamości oraz wspólnot: rodzinnej, narodowej i kulturowej;
- rozumie twórczy i sprawczy charakter działań językowych;
- odpowiada za własne zachowania językowe;
- zna podstawowe pojęcia oraz terminy służące do opisywania języka i językowego komunikowania się ludzi;
- porozumiewa się (słucha, czyta, mówi i pisze) w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych (także z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu się);
- mówi poprawnie;
- pisze zgodnie z zasadami ortofonii oraz pisowni polskiej;
- ma wiedzę o elementach składowych wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz ich funkcjach w strukturze tekstów i w komunikowaniu się.

Cel kształcenia:

III. Tworzenie wypowiedzi

Wymagania ogólne

Uczeń:

- wypowiada się, dbając o oddech, odpowiednią artykulację i brzmienie;
- wypowiada się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych;
- wygłasza, recytuje i interpretuje głosem teksty mówione;
- wygłasza, recytuje teksty z odpowiednią dykcją, właściwie operując głosem;
- rozpoznaje intencje rozmówcy;
- wyraża odpowiednio głosem własne intencje;
- rozpoznaje język jako działanie (akty mowy);
- umiejętnie stosuje środki stylistyczne;
- dba o estetykę tekstu;
- właściwie organizuje tekst;
- zna podstawowe zasady retoryki (w szczególności argumentowania);
- rozpoznaje manipulację językową;
- tworzy teksty o walorach estetycznych;
- podejmuje samodzielne próby literackie.

Cel kształcenia:

IV. Samokształcenie

Wymagania ogólne

Uczeń:

- podchodzi z szacunkiem do wiedzy;
- z pasją poznaje świat;
- stosuje zdobyte wiadomości w praktyce;
- samodzielnie dociera do informacji;
- dokonuje selekcji oraz syntezy zdobytych informacji;
- wartościuje zdobyte informacje;
- rzetelnie korzysta ze źródeł wiedzy, stosując cudzysłów, przypisy i odsyłacze;
- szanuje cudzą własność intelektualną;
- uczy się systematycznie;
- porządkuje i pogłębia zdobytą wiedzę;

- rozwija swoje uzdolnienia przez udział w różnych formach poszerzania wiedzy (np. konkursach, olimpiadach przedmiotowych, wykładach);
- potrafi samodzielnie prezentować wyniki swojej pracy;
- efektywnie posługuje się technologią informacyjną w celu poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji.

III. Treści nauczania – wymagania szczegółowe i przewidywane osiągnięcia uczniów po ukończeniu szkoły podstawowej

Klasy IV–VI

KLASA IV		
I. Kształcenie literackie i kulturowe		
1. Czytanie utworów literackich		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
utwory prozatorskie (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	– świat przedstawiony – wydarzenia – bohater główny, drugoplanowy – czas, miejsce wydarzeń – świat rzeczywisty i wyobrażony – fikcja literacka – realizm (świat prawdopodobny), fantastyka (świat nieprawdopodobny) – baśń	– czyta sprawnie (płynnie) IV.1) – czyta wyraźnie, wyraziście IV.1) – czyta w sposób ułatwiający słuchającym rozumienie prezentowanego tekstu IV.1) – czytając, głosem stara się wyrazić wymowę tekstu IV.1) – czyta z podziałem na role IV.1) – czytając, zachowuje strukturę składniową tekstu IV.1) – czytając, pamięta o odpowiedniej artykulacji i intonacji oraz o właściwym tempie i poprawnym stosowaniu pauz IV.1) – czytając, zwraca uwagę na właściwą dykcję IV.1) – wymienia elementy tworzące świat

	– legenda (podanie) – opowiadanie – pamiętnik – tytuł – dialog – monolog – narrator	przedstawiony utworu I.1.1) – nazywa swoje reakcje czytelnicze (wrażenia, emocje) I.1.14) – opowiada o przebiegu wydarzeń I.1.7) – porządkuje wydarzenia w kolejności chronologicznej I.1.7) – rozumie wzajemną zależność między wydarzeniami I.1.7) – wskazuje przyczyny i skutki wydarzeń I.1.7) – określa czas i miejsce wydarzeń I.1.1) – ocenia wydarzenia I.1.19) – charakteryzuje i ocenia bohaterów I.1.9) – odróżnia bohatera głównego od bohaterów drugoplanowych I.1.11) – określa doświadczenia bohaterów literackich I.1.16) – porównuje sytuację bohaterów z własnymi doświadczeniami I.1.16) – odróżnia fikcję literacką od rzeczywistości I.1.2) – odróżnia realizm od fantastyki I.1.2) – charakteryzuje i ocenia narratora I.1.9) – rozpoznaje charakterystyczne cechy gatunkowe: baśni, legendy, opowiadania, pamiętnika I.1.3) – rozpoznaje opowiadanie obyczajowe, przygodowe I.1.3) – odróżnia dialog od monologu I.1.8) – rozumie funkcję dialogu i monologu w utworze I.1.8) – określa tematykę utworu I.1.12)

		– określa problematykę utworu I.1.12) – objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach I.1.15) – przedstawia własne rozumienie utworu I.1.17) – uzasadnia własne rozumienie utworu I.1.17) – wykorzystuje do interpretacji tekstów własne doświadczenia I.1.18) – wykorzystuje do interpretacji tekstów elementy wiedzy o kulturze I.1.18) – wskazuje wartości w utworze I.1.20) – określa wartości ważne dla bohaterów I.1.20)
utwory poetyckie (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	– obraz poetycki – hymn – porównanie – wers – rym – rytm – strofa (zwrotka) – refren – zdrobnienie – osoba mówiąca w wierszu	– czyta sprawnie (płynnie) IV.1) – czyta wyraźnie, wyraziście IV.1) – czyta w sposób ułatwiający słuchającym rozumienie prezentowanego tekstu IV.1) – czytając, głosem stara się wyrazić wymowę tekstu IV.1) – czytając, pamięta o odpowiedniej artykulacji i intonacji oraz o właściwym tempie i poprawnym stosowaniu pauz IV.1) – czytając, zwraca uwagę na właściwą dykcję IV.1) – nazywa swoje reakcje czytelnicze (wrażenia, emocje) II.4.1) – wyodrębnia obrazy poetyckie I.1.1) – zna i rozpoznaje w tekście poetyckim: porównanie, zdrobnienie I.1.4) – objaśnia funkcję środków poetyckich w tekście I.1.4) – rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź poetycką: wers, rym, strofę, refren I.1.6)

		– rozumie pojęcia: rytm, wers, rym, strofa, refren I.1.6) – wskazuje rymy I.1.6) – wskazuje refren i określa jego funkcję I.1.6) – określa nastrój wiersza I.1.14), I.1.1) – charakteryzuje podmiot liryczny I.1.9) – opowiada o uczuciach wyrażonych przez podmiot liryczny I.1.9) – określa tematykę i problematykę utworu I.1.12) – rozpoznaje charakterystyczne cechy gatunkowe hymnu I.1.3) – objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach I.1.15) – przedstawia własne rozumienie utworu I.1.17) – uzasadnia własne rozumienie utworu I.1.17) – wykorzystuje do interpretacji tekstów własne doświadczenia I.1.18) – wykorzystuje do interpretacji tekstów elementy wiedzy o kulturze I.1.18) – wskazuje wartości w utworze I.1.20)
I. Kształcenie literackie i kulturowe 2. Odbiór tekstów kultury		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe; dzieła teatralne, filmowe,	– komiks – film – teatr – malarstwo – filmowa (ekranizacja),	– czyta sprawnie (płynnie) IV.1) – czyta ze zrozumieniem IV.1) – słucha uważnie, ze skupieniem IV.1) – ogląda uważnie, ze skupieniem IV.1) – odróżnia literaturę piękną od innych tekstów pisanych I.2.8)

muzyczne, plastyczne, przekazy audiowizualne, programy radiowe	sceniczna adaptacja tekstu literackiego – przekład intersemiotyczny	– identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny, publicystyczny, reklamowy I.2.1) – odszukuje w tekście informacje podane wprost (odbiera tekst na poziomie dosłownym) I.2.2) – odczytuje informacje wyrażone pośrednio (ukryte, przenośne) I.2.2) – odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od informacji drugorzędnych I.2.5) – dostrzega relacje między częściami wypowiedzi I.2.4) – określa tematykę tekstu I.2.3) – określa główną myśl tekstu I.2.3) – dostrzega różnicę między tekstami kultury werbalnymi i niewerbalnymi I.2.8) – porównuje teksty kultury w celu wskazania podobieństw i różnic odnoszących się do treści i formy I.2.8) – nazywa autora tekstu kultury (np. pisarz, reżyser, malarz, rzeźbiarz, kompozytor) I.2.8) – wskazuje różnice między literaturą piękną a przekazami ikonicznymi, muzycznymi, filmowymi, teatralnymi I.2.8) – rozumie specyfikę komiksu I.2.7) – wymienia wyróżniki komiksu I.2.7) – dostrzega w tekstach elementy dziedzictwa kulturowego I.2.8) – odczytuje wartości wpisane w teksty kultury I.2.8) – rozpoznaje środki wyrazu charakterystyczne dla różnych dziedzin kultury i sztuki I.2.8) – rozumie pojęcia i terminy związane

		z przekazami ikonicznymi I.2.8) – odczytuje ogólny sens tekstu kultury I.2.3) – odczytuje zasady etyczne obecne w różnych tekstach kultury I.1.20) – świadomie i z uwagą odbiera film I.2.13) – rozumie pojęcia: adaptacja, ekranizacja I.2.10) – wyodrębnia elementy dzieła filmowego (scenariusz, reżyseria, gra aktorska, muzyka) I.2.9) – wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych: filmu I.2.9) – wyodrębnia elementy składające się na widowisko teatralne (gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka) I.2.9) – dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstu (rysunek, drama, spektakl teatralny) I.2.12)
II. Kształcenie językowe 1. Gramatyka języka polskiego		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
rzeczownik – znaczenie – odmiana przez liczby – odmiana przez przypadki – rodzaj rzeczownika: męski, żeński, nijaki – podział na rzeczowniki własne i pospolite – związek rzeczownika z innymi wyrazami	– rozpoznaje podstawowe części mowy odmienne: rzeczownik II.1.1) – odróżnia rzeczowniki od innych części mowy na podstawie znaczenia i pytań II.1.2) – wskazuje rzeczowniki w tekście II.1.1) – tworzy formy liczby pojedynczej i mnogiej rzeczownika II.1.4) – zna nazwy i pytania przypadków II.1.4) – odmienia rzeczowniki przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej II.1.4), II.1.6)	

	– określa rodzaj rzeczownika II.1.4) – podaje przykłady rzeczowników w różnych rodzajach II.1.4) – dzieli rzeczowniki na własne i pospolite II.1.1) – dostrzega i określa związek rzeczownika z innymi wyrazami II.1.10)
przymiotnik – znaczenie – odmiana przez przypadki – odmiana przez liczby – odmiana przez rodzaje: męski, żeński, nijaki, męskoosobowy, niemęskoosobowy – związek przymiotnika z innymi wyrazami	– rozpoznaje podstawowe części mowy odmienne: przymiotnik II.1.1) – odróżnia przymiotniki od innych części mowy na podstawie znaczenia i pytań II.1.2) – wskazuje przymiotniki w tekście II.1.1) – tworzy formy liczby pojedynczej i mnogiej przymiotników II.1.4) – odmienia przymiotniki przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej II.1.4), II.1.6) – określa rodzaj przymiotnika II.1.4) – podaje przykłady przymiotników w różnych rodzajach II.1.4) – dostrzega i określa związek przymiotnika z innymi wyrazami II.1.10)
czasownik – znaczenie – liczba pojedyncza i mnoga – odmiana przez osoby – rodzaj czasownika: męski, żeński, nijaki, męskoosobowy, niemęskoosobowy – forma czasu: czas przeszły, teraźniejszy, przyszły (prosty i złożony)	– rozpoznaje podstawowe części mowy odmienne: czasownik II.1.1) – odróżnia czasowniki od innych części mowy na podstawie znaczenia i pytań II.1.2) – wskazuje czasowniki w tekście II.1.1) – tworzy formy liczby pojedynczej i mnogiej czasowników II.1.4) – zna nazwy osób czasownika II.1.4) – odmienia czasownik przez osoby w liczbie pojedynczej i mnogiej II.1.4), II.1.6) – określa rodzaj czasownika II.1.4)

– forma osobowa i bezosobowa – bezokolicznik – odmiana czasowników typu <i>umiem, rozumiem</i> – związek czasownika z innymi wyrazami	– rozpoznaje i tworzy formy czasu czasownika: czas przeszły, teraźniejszy, przyszły II.1.4), II.1.6) – rozróżnia czas przyszły prosty i złożony czasownika II.1.4) – rozróżnia formy osobowe i bezosobowe czasownika II.1.4) – rozpoznaje bezokolicznik jako formę bezosobową II.1.3) – tworzy formy osobowe od bezokoliczników II.1.3) – poprawnie używa form czasowników typu: <i>wziąć, umieć, zacząć, rozumieć, iść</i> II.1.6) – dostrzega i określa związek czasownika z innymi wyrazami II.1.10)
przysłówek – znaczenie – przysłówki odprzymiotnikowe i pozostałe – związek przysłówka z czasownikiem	– rozpoznaje podstawowe części mowy nieodmienne: przysłówek II.1.1) – odróżnia przysłówki od innych części mowy na podstawie znaczenia i pytań II.1.2) – wskazuje przysłówki w tekście II.1.1) – rozpoznaje przysłówki utworzone od przymiotników II.1.1) – tworzy przysłówki od przymiotników II.1.2) – dostrzega związek przysłówka z czasownikiem i innymi wyrazami II.1.10)
wypowiedzenie – wypowiedzenie – zdanie – zdanie / wypowiedzenie oznajmujące, pytające, rozkazujące, wykrzyknikowe – równoważnik zdania – główne części zdania: podmiot i orzeczenie – określenia – grupa podmiotu, grupa orzeczenia	– wie, czym jest wypowiedzenie II.1.11) – wyjaśnia, czym jest zdanie II.1.12) – rozróżnia typy zdań / wypowiedzeń ze względu na cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające, rozkazujące II.1.11) – rozumie, czym jest zdanie / wypowiedzenie wykrzyknikowe II.1.11) – tworzy zdania ze względu na cel wypowiedzi II.1.11) – wyjaśnia, czym jest równoważnik zdania II.1.12) – odróżnia zdania od równoważników zdań II.1.12) – rozpoznaje w tekście zdania II.1.12) – wskazuje w tekście równoważniki zdań II.1.12) – tworzy zdania i równoważniki zdań II.1.12)

– związki wyrazowe w zdaniu – wyraz nadrzędny i podrzędny	– przekształca zdania w równoważniki zdań II.1.13) – przekształca równoważniki zdań w zdania II.1.13) – analizuje strukturę zdania pojedynczego II.1.8) – określa funkcje składniowe poszczególnych części mowy II.1.8) – wskazuje w zdaniu podmiot i orzeczenie II.1.8) – wskazuje określenia II.1.8) – wskazuje związki wyrazowe w zdaniu II.1.10) – oddziela grupę podmiotu od grupy orzeczenia II.1.10)	
II. Kształcenie językowe 2. Zróżnicowanie języka		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty kultury: – utwory poetyckie i prozatorskie (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca) – teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe	– cel wypowiedzi – synonim – wyrazy wieloznaczne – spójność formalna i semantyczna tekstu	– rozpoznaje cel wypowiedzi II.2.7) – dostosowuje sposób wyrażania do zamierzonego celu wypowiedzi II.2.7) – mówi ze świadomością celu (np. pyta i odpowiada, potwierdza i zaprzecza, poleca i prosi, zachęca i zniechęca, odmawia i zgadza się, wita i żegna, zaprasza, przyrzeka, obiecuje, przeprasza, współczuje, żartuje, wątpi, informuje, wyjaśnia, dziękuje, życzy) II.2.7) – rozróżnia synonimy II.2.8) – poprawnie używa synonimów II.2.8) – rozumie funkcje synonimów w tekście II.2.8) – wykorzystuje synonimy do tworzenia własnych wypowiedzi II.2.8) – rozpoznaje w tekście / wypowiedzi wyrazy wieloznaczne II.2.4) – rozumie znaczenie wyrazów wieloznacznych w tekście II.2.4)

		– świadomie wykorzystuje wyrazy wieloznaczne do tworzenia własnych wypowiedzi II.2.4) – zna i stosuje zasady spójności formalnej i semantycznej tekstu II.2.9)
II. Kształcenie językowe 3. Komunikacja językowa i kultura języka		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty kultury – wypowiedzi ustne	– sytuacja komunikacyjna – komunikat – nadawca – odbiorca – niewerbalne środki komunikacji – głoska – litera – sylaba	– identyfikuje tekst jako komunikat II.3.1) – słucha uważnie i ze skupieniem różnego typu komunikatów II.3.1) – identyfikuje nadawcę wypowiedzi II.3.2) – rozumienie wypowiedzi nadawcy wyraża rzeczowymi pytaniami II.3.2), II.3.3) – charakteryzuje nadawcę na podstawie jego wypowiedzi II.3.2), II.3.3) – dostrzega emocje mówiącego wyrażone werbalnie i niewerbalnie II.3.4) – identyfikuje odbiorcę wypowiedzi II.3.2) – odpowiada poprawnie na zadane pytania II.3.3) – określa sytuację komunikacyjną II.3.3) – rozumie wpływ sytuacji komunikacyjnej na kształt wypowiedzi II.3.3) – rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikacji (np. gest, mimika, postawa ciała) II.3.4) – świadomie posługuje się mimiką, gestykulacją, postawą ciała II.3.4) – ocenia i wartościuje usłyszane wypowiedzi II.3.3)

		– rozumie pojęcie głoska II.3.5) – rozumie pojęcie litera II.3.5) – rozumie różnicę między głoską a literą II.3.5) – rozróżnia samogłoski i spółgłoski II.3.5) – zna alfabet II.3.5) – porządkuje wyrazy w kolejności alfabetycznej II.3.5) – rozumie, czym jest sylaba II.3.5) – dzieli wyrazy na sylaby II.3.5) – dzieli poprawnie wyrazy przy przenoszeniu II.3.5)
II. Kształcenie językowe 4. Ortografia i interpunkcja		
Zagadnienia ortograficzne i interpunkcyjne	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
wielka litera – pisownia nazw własnych	– zapisuje wielką literą wyrazy na początku zdań II.4.1) – zapisuje wielką literą imiona ludzi, zwierząt i postaci literackich II.4.1) – zapisuje wielką literą nazwiska, przezwiska, pseudonimy, przydomki II.4.1) – zapisuje wielką literą nazwy kontynentów, państw, regionów, miast, wsi, osiedli II.4.1) – zapisuje wielką literą nazwy gór, nizin, wyżyn, rzek, jezior, mórz, oceanów II.4.1) – zapisuje wielką literą tytuły utworów literackich II.4.1) – zapisuje wielką literą nazwy świąt II.4.1)	
ó i u – ó wymienne i niewymienne – zakończenia -ów, -ówka, -ówna	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni wyrazów z ó i u II.4.1) – uzasadnia pisownię wyrazu z ó wymianą na o, e lub a w innej formie wyrazu lub w wyrazie pokrewnym II.4.1)	

– ó na początku wyrazów (wyjątki) – u w zakończeniach typu: <i>-un, -unek, -us</i> – u w zakończeniach wyrazów zdrabniających i spieszczających – u w zakończeniach czasowników	– zapisuje ó w zakończeniach rzeczowników <i>-ów, -ówka, -ówna</i> II.4.1) – zapisuje poprawnie wyjątki: <i>zasuwka, wsuwka, skuwka</i> II.4.1) – zapisuje ó na początku wyrazów: <i>ósemka, ósmy, ósmoklasista, ów, ówczesny, ówdzie</i> II.4.1) – zapisuje poprawnie najczęściej używane wyrazy z ó niewymiennym II.4.1) – nie zapisuje ó na końcu wyrazów II.4.1) – zapisuje u na początku i w środku wyrazów II.4.1) – zapisuje u w zakończeniach typu: <i>-un, -ulec, -uch, -unek, -us</i> II.4.1) – zapisuje u w zakończeniach wyrazów zdrabniających i spieszczających typu: <i>-uchna, -utki, -uszek, -uś, -unia</i> II.4.1) – zapisuje u w zakończeniach typu: <i>-uję, -ujesz, -uje, -ujemy, -ujecie, -ują</i> czasowników czasu teraźniejszego i form rozkazujących mimo wymiany na o II.4.1)
<i>rz i ż</i> – <i>rz i ż</i> wymienne i niewymienne – <i>rz</i> w zakończeniach rzeczowników rodzaju męskiego – <i>rz</i> po spółgłoskach (wyjątki) – <i>ż</i> w zakończeniach rzeczowników rodzaju męskiego i żeńskiego	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni wyrazów z <i>rz i ż</i> II.4.1) – uzasadnia pisownię wyrazu z <i>rz</i> wymianą na <i>r</i> w innej formie wyrazu lub w wyrazie pokrewnym II.4.1) – zapisuje <i>rz</i> w zakończeniach typu: <i>-arz, -erz, -mierz, -mistrz</i> II.4.1) – zapisuje <i>rz</i> po spółgłoskach: <i>p, b, t, d, g, ch, j, k, w</i> II.4.1) – zapisuje poprawnie wyjątki: <i>pszenica, pszczoła, kształt, wszystko, wszędzie, obszar, zawsze, wszak, wykształcenie</i> II.4.1) – zapisuje poprawnie najczęściej używane wyrazy z <i>rz i ż</i> niewymiennym II.4.1) – uzasadnia pisownię wyrazu z <i>ż</i> wymianą na: <i>g, dz, h, s, z, ź</i> w innej formie wyrazu lub w wyrazie pokrewnym II.4.1)

	– zapisuje <i>ż</i> w zapożyczonych rzeczownikach rodzaju męskiego zakończonych na <i>-aż, -eż</i> II.4.1) – zapisuje <i>ż</i> w rzeczownikach rodzaju żeńskiego zakończonych na <i>-aż, -eż</i> II.4.1)
<i>ch i h</i> – <i>ch i h</i> wymienne i niewymienne – <i>ch</i> na końcu wyrazów – <i>ch</i> po spółgłosce <i>s</i> – <i>h</i> po spółgłosce <i>z</i>	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni wyrazów z <i>ch i h</i> II.4.1) – uzasadnia pisownię wyrazu z <i>ch</i> wymianą na <i>sz</i> w innej formie wyrazu lub w wyrazie pokrewnym II.4.1) – zapisuje poprawnie <i>ch</i> na końcu wyrazów II.4.1) – zapisuje <i>ch</i> po spółgłosce <i>s</i> II.4.1) – zapisuje poprawnie najczęściej używane wyrazy z <i>ch i h</i> niewymiennym II.4.1) – uzasadnia pisownię wyrazu z <i>h</i> wymianą na <i>g, ż</i> lub <i>z</i> w innej formie wyrazu lub w wyrazie pokrewnym II.4.1) – zapisuje <i>h</i> po spółgłosce <i>z</i> II.4.1)
przymiotniki złożone	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni przymiotników złożonych II.4.1) – zapisuje z łącznikiem przymiotniki złożone z dwóch członów o jednakowo ważnym znaczeniu II.4.1) – zapisuje łącznie przymiotniki złożone z dwu członów o nierównorzędnym znaczeniu II.4.1)
formy czasu przeszłego	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni form czasu przeszłego czasowników typu <i>wziąć, zacząć</i> II.4.1) – zapisuje <i>ł</i> przed <i>q</i> i <i>ę</i> w formach czasu przeszłego czasownika pomimo wymowy jak <i>o</i> i <i>e</i> II.4.1)
znaki interpunkcyjne – stosowanie: kropki, przecinka, znaku zapytania, wykrzyknika, cudzysłowu, dwukropka	– stosuje poprawnie znaki interpunkcyjne w zdaniach oznajmujących, pytających, rozkazujących oraz wykrzyknikowych II.4.2) – rozdziela przecinkiem równorzędne części zdania w zdaniu pojedynczym II.4.2) – stosuje przecinek przy wyliczeniach II.4.2)

		– zapisuje dialog poprawny pod względem interpunkcji II.4.2), III.2.1) – stosuje cudzysłów w zapisie tytułów utworów II.4.2) – stosuje dwukropek przy wyliczaniu II.4.2) – stosuje przecinek przed powtarzającym się spójnikiem II.4.2)
III. Tworzenie wypowiedzi		
1. Elementy retoryki		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty pisane – wypowiedzi ustne	– dialog (rozmowa) – fakt – selekcja informacji – akapit	– uczestniczy w rozmowie na zadany temat III.1.1) – nawiązuje dialog z drugim człowiekiem III.1.1) – mówi do rzeczywistych i wyobrażonych słuchaczy III.1.1) – mówi wyraźnie, z właściwą artykulacją III.1.1) – mówi płynnie III.1.1) – dba o kompozycję wypowiedzi III.1.3) – wprowadza do wypowiedzi pauzę III.1.1) – stosuje odpowiednią intonację III.1.1) – poprawnie akcentuje wyrazy III.1.1) – prezentuje własne zdanie III.1.1), III.1.2) – uzasadnia własne zdanie III.1.1), III.1.2) – posługuje się poprawnie różnymi formami językowymi III.1.3) – używa poprawnych znaczeniowo i składniowo wypowiedzeń III.1.3) – wydziela części składowe rozmowy III.1.1) – wydziela sygnały konstrukcyjne wzmacniające więź między uczestnikami dialogu III.1.1)

		– wyróżnia części tekstu zgodnie z jego strukturą III.1.1) – dokonuje selekcji informacji III.1.4) – tworzy logiczną, semantycznie pełną i uporządkowaną wypowiedź III.1.3) – tworzy spójną kilkuzdaniową wypowiedź na tematy związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury III.1.3) – stosuje kompozycję odpowiednią do danej formy gatunkowej III.1.3) – zachowuje właściwy układ graficzny tekstu zgodny z wymogami danej formy gatunkowej III.1.3) – tworzy teksty logiczne pod względem treści III.1.3) – rozumie rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi III.1.5) – zna zasady budowania akapitów III.1.5) – wydziela akapity III.1.5)
III. Tworzenie wypowiedzi 2. Mówienie i pisanie		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
– dialog – plan odtwórczy – recytacja – formy wypowiedzi: – opowiadanie (opowiadanie odtwórcze, opowiadanie twórcze) – opis przedmiotu	– odróżnia specyfikę tekstu pisanego od tekstu mówionego III.2.1), III.2.2), III.2.5) – pisze czytelnie (wyraźnie) III.2.1) – dba o estetykę zapisu III.2.1) – dostosowuje zapis do formy wypowiedzi III.2.1) – zachowuje właściwy układ graficzny tekstu zgodny z wymogami danej formy gatunkowej III.2.1) – wydziela akapity III.2.1)	

– list prywatny – zaproszenie – życzenia – tekst o charakterze argumentacyjnym	– stosuje odpowiednią kompozycję tekstu III.2.1) – wyróżnia części tekstu zgodnie z jego strukturą III.2.1) – tworzy teksty logiczne pod względem treści III.2.1) – pisze na podany temat III.2.1) – dba o spójność wypowiedzi III.2.1) – pisze na tematy poruszane na zajęciach – związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury III.2.1) – wykorzystuje wiedzę o języku w tworzonych wypowiedziach III.2.9) – stosuje wyrazy nacechowane stylistycznie III.2.9) – tworzy wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: – opowiadanie odtwórcze III.2.1), III.2.7) – opowiadanie twórcze III.2.1), III.2.7) – list prywatny III.2.1) – opis przedmiotu III.2.1) – zaproszenie III.2.1) – zapisuje dialog III.2.1) – zna i odpowiednio stosuje zasady obowiązujące przy zapisie dialogu III.2.1) – sporządza ramowy i szczegółowy plan odtwórczy III.2.3) – redaguje życzenia III.2.1) – tworzy opowiadania związane z treścią utworu III.2.7) – redaguje opowiadanie o dalszych losach bohatera III.2.7) – komponuje początek i zakończenie opowiadania na podstawie fragmentu tekstu III.2.7) – redaguje opowiadanie na podstawie ilustracji III.2.7) – tworzy teksty o charakterze argumentacyjnym III.2.1) – opowiada o przeczytanym tekście III.2.5) – recytuje / wygłasza z pamięci teksty poetyckie / fragmenty

	prozy III.2.2) – wygłasza kwestie w przedstawieniu klasowym / szkolnym III.2.2) – wprowadza do wypowiedzi pauzę III.2.2) – stosuje odpowiednią intonację III.2.2) – recytuje z odpowiednią dykcją III.2.2) – recytuje z odpowiednim napięciem emocjonalnym III.2.2) – poprawnie akcentuje wyrazy III.2.2) – rozumie recytowane / wygłaszane teksty III.2.2)
IV. Samokształcenie Uczeń:	
– czyta głośno (sprawnie, płynnie, wyraźnie, wyraziście) IV.1) – czyta cicho ze zrozumieniem (sprawnie, płynnie) IV.1) – wskazuje podstawowe źródła informacji IV.3) – korzysta ze słownika ortograficznego języka polskiego IV.5) – korzysta ze słownika języka polskiego IV.5) – korzysta ze słownika wyrazów bliskoznacznych (synonimów) IV.5) – korzysta ze słownika wyrazów obcych IV.5) – korzysta z informacji zawartych w różnych źródłach IV.3) – gromadzi informacje / wiadomości wokół określonego tematu IV.3) – zapisuje pozyskane informacje IV.2) – dokonuje uogólnień na podstawie zebranych informacji IV.2) – zna zasady korzystania z zasobów bibliotecznych IV.4) – stosuje w praktyce zasady korzystania z zasobów bibliotecznych IV.4) – korzysta z biblioteki szkolnej / wiejskiej / miejskiej / gminnej / powiatowej / wojewódzkiej IV.4) – korzysta z zasobów bibliotecznych <i>on-line</i> IV.4) – wybiera interesujące propozycje spośród oferty mediów (np. repertuar kin, program TV), kierując się krytycznym podejściem do oferty i rozpoznaniem zawartych w niej wartości IV.7)	

KLASA V		
I. Kształcenie literackie i kulturowe		
1. Czytanie utworów literackich		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
utwory prozatorskie (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	jak w klasie IV, a ponadto – narracja pierwszoosobowa, trzecioosobowa – bajka – przypowieść – mit – punkt kulminacyjny – morał	jak w klasie IV, a ponadto – odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej I.1.10) – określa funkcję narracji w utworze I.1.10) – rozpoznaje charakterystyczne cechy gatunkowe: bajki, przypowieści, mitu I.1.3) – omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu: tytułu, punktu kulminacyjnego I.1.5) – omawia funkcję morału I.1.3)
utwory poetyckie (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	jak w klasie IV, a ponadto – wyraz dźwiękonaśladowczy – epitet – uosobienie – powtórzenie	jak w klasie IV, a ponadto – zna i rozpoznaje w tekście poetyckim: wyraz dźwiękonaśladowczy, epitet, uosobienie, powtórzenie I.1.4) – objaśnia funkcję epitetu, uosobienia, wyrazu dźwiękonaśladowczego, powtórzenia w tekście poetyckim I.1.4)
I. Kształcenie literackie i kulturowe		
2. Odbiór tekstów kultury		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe,	jak w klasie IV, a ponadto – gatunki filmowe	jak w klasie IV, a ponadto – rozróżnia podstawowe gatunki filmowe I.2.8), I.2.9), I.2.10) – wymienia podstawowe wyróżniki

dzieła teatralne, muzyczne, plastyczne, przekazy audiowizualne, programy radiowe		poszczególnych gatunków filmowych I.2.8), I.2.9), I.2.10)
II. Kształcenie językowe		
1. Gramatyka języka polskiego		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
rzeczownik jak w klasie IV	jak w klasie IV	
przymiotnik jak w klasie IV, a ponadto – stopniowanie – stopień – rodzaj stopniowania	jak w klasie IV, a ponadto – odróżnia przymiotniki, które się stopniują, od niepodlegających stopniowaniu II.1.7) – stopniuje przymiotniki II.1.7) – określa stopień (równy, wyższy, najwyższy) II.1.7) – określa rodzaj stopniowania (proste, opisowe, nieregularne) II.1.7)	
czasownik jak w klasie IV, a ponadto – czasowniki dokonane i niedokonane – tryby czasownika – bezosobowe formy czasownika zakończone na <i>-no, -to</i> – konstrukcje z <i>się</i>	jak w klasie IV, a ponadto – odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych II.1.5) – rozróżnia tryby czasownika: oznajmujący, przypuszczający, rozkazujący II.1.4) – tworzy formy czasowników w różnych trybach II.1.4) – rozpoznaje bezosobowe formy czasownika zakończone na <i>-no, -to</i> II.1.3) – przekształca bezosobowe formy czasownika zakończone na <i>-no, -to</i> na formy osobowe II.1.3) – przekształca formy osobowe na bezosobowe formy czasownika zakończone na <i>-no, -to</i> II.1.3) – rozpoznaje konstrukcję z <i>się</i> II.1.3)	

	– określa funkcję bezosobowych form czasownika zakończonych na <i>-no</i>, <i>-to</i> w tekście II.1.3) – określa funkcję konstrukcji z <i>się</i> w tekście II.1.3)
przysłówek jak w klasie IV, a ponadto – stopniowanie – stopień – rodzaj stopniowania	jak w klasie IV, a ponadto – odróżnia przysłówki, które się stopniują, od niepodlegających stopniowaniu II.1.7) – stopniuje przysłówki II.1.7) – określa stopień (równy, wyższy, najwyższy) II.1.7) – określa rodzaj stopniowania (proste, opisowe, nieregularne) II.1.7)
liczebnik – znaczenie – rodzaje liczebników: główne, porządkowe, zbiorowe, ułamkowe – odmiana liczebników	– rozpoznaje podstawowe części mowy odmienne: liczebnik II.1.1) – odróżnia liczebniki od innych części mowy na podstawie znaczenia i pytań II.1.2) – wskazuje liczebniki w tekście II.1.1) – rozróżnia podstawowe rodzaje liczebników: główne, porządkowe, zbiorowe, ułamkowe, nieokreślone II.1.1) – tworzy różne rodzaje liczebników II.1.1) – odmienia liczebnik przez przypadki II.1.4) – dostrzega związek liczebnika z rzeczownikiem II.1.10)
przyimek – nieodmienna część mowy – wyrażenie przyimkowe	– rozpoznaje podstawowe części mowy nieodmienne: przyimek II.1.1) – identyfikuje przyimki jako wyrazy oznaczające stosunki przestrzenne i czasowe II.1.1) – odróżnia przyimki od innych części mowy II.1.2) – rozpoznaje i wskazuje przyimki w tekście II.1.1) – wie, czym jest wyrażenie przyimkowe II.1.10) – tworzy wyrażenia przyimkowe II.1.10) – określa funkcje wyrażen przyimkowych II.1.10) – poprawnie używa przyimków II.1.10) – dostrzega związek przyimka z innymi częściami mowy

	<u>II.1.10)</u>	
jak w klasie IV, a ponadto wypowiedzenie – związki wyrazowe współrzędne i podrzędne – interpunkcja i spójniki w obrębie związków wyrazowych – rodzaje podmiotów – zdanie bezpodmiotowe – rodzaje orzeczeń: czasownikowe, imienne – określenia: przydawka, dopełnienie, okolicznik	jak w klasie IV, a ponadto – wskazuje w zdaniu / wypowiedzeniu związki wyrazowe współrzędne i podrzędne <u>II.1.10)</u> – wskazuje wyraz nadrzędny i podrzędny w związku wyrazowym <u>II.1.10)</u> – zna i stosuje zasady dotyczące interpunkcji i stosowania spójników w obrębie związków wyrazowych <u>II.1.10)</u> – rozróżnia rodzaje podmiotów (np. gramatyczny, logiczny) <u>II.1.8)</u> – rozumie, czym jest zdanie bezpodmiotowe <u>II.1.8)</u> – wskazuje zdania bezpodmiotowe <u>II.1.8)</u> – układa zdania bezpodmiotowe <u>II.1.8)</u> – uzupełnia zdania o brakujące podmioty <u>II.1.8)</u> – wskazuje podmiot domyślny <u>II.1.8)</u> – rozróżnia orzeczenie czasownikowe i imienne <u>II.1.8)</u> – wie, w jaki sposób jest zbudowane orzeczenie imienne <u>II.1.8)</u> – tworzy zdania z różnymi rodzajami podmiotów i orzeczeń <u>II.1.8)</u> – rozróżnia i nazywa określenia: przydawkę, dopełnienie, okolicznik <u>II.1.8)</u> – rozwija zdania, dodając wskazane określenia <u>II.1.8)</u>	
II. Kształcenie językowe 2. Zróżnicowanie języka		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty kultury: – utwory poetyckie i prozatorskie (w tym lektura	jak w klasie IV, a ponadto – język mówiony – język pisany	jak w klasie IV, a ponadto – określa cechy języka mówionego i języka pisanego <u>II.2.1)</u>

obowiązkowa i uzupełniająca) – teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe	– związek frazeologiczny	– odróżnia specyfikę tekstu pisanego od tekstu mówionego II.2.1) – rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi II.2.4) – rozpoznaje w tekście / wypowiedzi związki frazeologiczne II.2.5) – rozumie znaczenie związków frazeologicznych II.2.5) – dostrzega bogactwo związków frazeologicznych II.2.5) – poprawnie stosuje w wypowiedziach związki frazeologiczne II.2.5)
II. Kształcenie językowe 3. Komunikacja językowa i kultura języka		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty kultury – wypowiedzi ustne	jak w klasie IV, a ponadto – akcent – etykieta językowa – intencja wypowiedzi – sytuacja komunikacyjna	jak w klasie IV, a ponadto – rozumie pojęcie akcent II.3.5) – zna reguły akcentowania wyrazów II.3.5) – właściwie akcentuje wyrazy II.3.5) – wie, na czym polega akcent wyrazowy II.3.5) – zna wyjątki akcentowe II.3.5) – rozumie, na czym polega etykieta językowa II.3.7) – stosuje zasady etykiety językowej II.3.7) – używa w rozmowie zwrotów grzecznościowych II.3.7) – używa słów nacechowanych emocjonalnie II.3.7) – unika wulgaryzmów II.3.7) – umie ponosić odpowiedzialność za

		wypowiedziane słowa II.3.7) – podczas słuchania innych przestrzega zasad dobrego wychowania II.3.7) – właściwie reaguje na usłyszaną wypowiedź, tzn. rozumie intencję nadawcy i potrafi się do niej dostosować II.3.2) – potrafi określić sytuację komunikacyjną i dostosować do niej swoją wypowiedź II.3.3)
II. Kształcenie językowe 4. Ortografia i interpunkcja		
Zagadnienia ortograficzne i interpunkcyjne	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
wielka litera jak w klasie IV	jak w klasie IV	
ó i u jak w klasie IV	jak w klasie IV	
rz i ż jak w klasie IV, a ponadto – stopień wyższy i najwyższy przymiotnika	jak w klasie IV, a ponadto – zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące wyjątkowości pisowni stopnia wyższego i najwyższego przymiotników II.4.1)	
ch i h jak w klasie IV	jak w klasie IV	
przymiotniki złożone jak w klasie IV	jak w klasie IV	
-ji, -ii, -i – rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone na -ja – rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone na -ia	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni -ji, -ii, -i w zakończeniach niektórych rzeczowników II.4.1) – zapisuje -i po samogłoskach w D., C., Ms. rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku na -ja II.4.1) – zapisuje -ji po s, z, c w D., C., Ms. rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku na -ja II.4.1)	

	– zapisuje <i>-i</i> w wyrazach rodzimych po <i>p, b, f, w, m</i> w D., C., Ms. rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku na <i>-ia</i> II.4.1) – zapisuje <i>-ii</i> w wyrazach obcych po <i>p, b, f, w, m, t, d, r, l, k, g, ch</i> w D., C., Ms. rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku na <i>-ia</i> II.4.1)
<i>em, en, om, on, q, ę</i> – <i>q</i> i <i>ę</i> w wyrazach rodzimych – <i>ę</i> w M., B., W. lp rzeczowników – <i>q</i> i <i>ę</i> w B. lp i w N. lp rzeczowników i przymiotników – <i>ę</i> w zakończeniach czasowników – <i>q</i> i <i>ę</i> w zakończeniach czasu przeszłego – <i>q</i> na końcu czasowników – <i>om, on, em, en</i> w wyrazach obcego pochodzenia – <i>om, em</i> w zakończeniach rzeczowników	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni wyrazów z <i>em, en, om, on, q, ę</i> II.4.1) – zapisuje <i>q</i> i <i>ę</i> w wyrazach rodzimych lub całkowicie spolszczonych II.4.1) – zapisuje <i>ę</i> w M., B., W. liczby pojedynczej niektórych rzeczowników rodzaju nijakiego II.4.1) – zapisuje <i>q</i> i <i>ę</i> w B. lp i w N. lp zakończeń rzeczowników i przymiotników II.4.1) – zapisuje <i>ę</i> w zakończeniach czasowników w 1. osobie liczby pojedynczej w czasie teraźniejszym II.4.1) – zapisuje <i>ę</i> w formie prostej czasu przyszłego II.4.1) – zapisuje <i>q</i> i <i>ę</i> w zakończeniach czasu przeszłego II.4.1) – zapisuje <i>q</i> na końcu czasowników w 3. osobie liczby mnogiej w czasie teraźniejszym II.4.1) – zapisuje <i>q</i> na końcu czasowników w 3. osobie liczby mnogiej form prostych czasu przyszłego II.4.1) – zapisuje <i>om, on, om, en</i> w wyrazach obcego pochodzenia II.4.1) – zapisuje <i>om</i> w zakończeniach rzeczowników w C. liczby mnogiej II.4.1) – zapisuje <i>em</i> w zakończeniach rzeczowników w N. liczby pojedynczej II.4.1)
– rozdzielna pisownia cząstki <i>by</i> – łączna pisownia cząstki <i>by</i>	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni cząstki <i>by</i> II.4.1) – pisze rozdzielnie cząstkę <i>by</i> po czasownikach w formie

	niosobowej (bezokolicznikach, formach zakończonych na <i>-no, -to</i>) II.4.1 – pisze rozdzielnie cząstkę <i>by</i> po wyrazach pełniących funkcję czasownika: <i>można by, niepodobna by, trzeba by, warto by, wolno by</i> II.4.1 – pisze rozdzielnie cząstkę <i>by</i> po rzeczownikach, przymiotnikach, przysłówkach, liczebnikach II.4.1 – pisze rozdzielnie cząstkę <i>by</i> po jej przeniesieniu przed czasownik II.4.1 – pisze łącznie cząstkę <i>by</i> z czasownikami w formie osobowej II.4.1 – pisze łącznie cząstkę <i>by</i> z niektórymi spójnikami: <i>aby, żeby, jeśliby, choćby, chociażby, gdyby, jeżeliby</i> II.4.1	
przymyki, wyrażenia przyimkowe, przymyki złożone	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni przymyków złożonych oraz wyrażen przyimkowych II.4.1 – zapisuje (zasadniczo) rozdzielnie przymyki z: rzeczownikami, przymiotnikami, przysłówkami, liczebnikami II.4.1 – zapisuje łącznie najczęściej używane wyrażenia przyimkowe, których pisownia została ustalona dłuższą tradycją II.4.1 – zapisuje poprawnie przymyki złożone II.4.1	
znaki interpunkcyjne jak w klasie IV	jak w klasie IV	
III. Tworzenie wypowiedzi 1. Elementy retoryki		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty pisane – wypowiedzi ustne	jak w klasie IV, a ponadto – budowa akapitów	jak w klasie IV, a ponadto – zna zasady budowania akapitów III.1.5

III. Tworzenie wypowiedzi	
2. Mówienie i pisanie	
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
jak w klasie IV, a ponadto – opis obrazu – opis krajobrazu – opis zwierzęcia – opis postaci rzeczywistej i literackiej – sprawozdanie z wydarzenia – sprawozdanie z filmu – sprawozdanie ze spektaklu – ogłoszenie (zawiadomienie) – plan twórczy – współczesne formy komunikatów	jak w klasie IV, a ponadto – tworzy wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: – opowiadanie twórcze z dialogiem III.2.1), III.2.9) – opowiadanie odtwórcze z dialogiem III.2.1), III.2.9) – sprawozdanie z wydarzenia (np. z wycieczki, z zawodów sportowych, z uroczystości szkolnej) III.2.1), III.2.9) – sprawozdanie z filmu III.2.1), III.2.9) – sprawozdanie ze spektaklu III.2.1), III.2.9) – opis zwierzęcia III.2.1), III.2.9) – opis krajobrazu III.2.1), III.2.9) – charakterystyka postaci rzeczywistej i literackiej III.2.1), III.2.9) – opis obrazu – ogłoszenie (zawiadomienie) – sporządza ramowy i szczegółowy plan twórczy III.2.3) – rozróżnia współczesne formy komunikatów (np. e-mail, SMS) III.2.6) – posługuje się odpowiednio współczesnymi formami komunikatów III.2.6) – zachowuje zasady etykiety językowej przy tworzeniu współczesnych form komunikatów III.2.6)
IV. Samokształcenie	
Uczeń:	
jak w klasie IV, a ponadto – dokonuje selekcji zgromadzonych informacji IV.3)	

- podchodzi krytycznie do pozyskanych informacji [IV.7\)](#)
- ocenia pozyskane informacje [IV.3\)](#)
- porządkuje i porównuje informacje z różnych źródeł [IV.3\)](#)
- stosuje różne formy zapisu pozyskanych informacji [IV.2\)](#)
- poznaje życie kulturalne swojego regionu [IV.8\)](#)

KLASA VI		
I. Kształcenie literackie i kulturowe		
1. Czytanie utworów literackich		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
utwory prozatorskie (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	jak w klasach IV i V, a ponadto – utwór fantastycznonaukowy – utwór <i>fantasy</i> – nowela – dziennik – powieść – odmiany powieści (obyczajowa, przygodowa, detektywistyczna) – podtytuł – motto – puenta – wątek główny – wątki poboczne – fabuła – akcja	jak w klasach IV i V, a ponadto – rozpoznaje charakterystyczne cechy gatunkowe: noweli, dziennika, powieści I.1.3) – podaje charakterystyczne cechy utworów fantastycznonaukowych i <i>fantasy</i> I.1.2) – rozpoznaje charakterystyczne cechy gatunkowe noweli, dziennika, powieści I.1.3) – rozpoznaje odmiany powieści (opowiadań), w tym powieść obyczajową, przygodową, detektywistyczną I.1.3) – omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu: podtytułu, motto, puenty I.1.5) – wyodrębnia wątki I.1.13) – omawia przebieg akcji I.1.5) – wskazuje wątek główny i wątki poboczne I.1.13) – omawia wątki utworu I.1.13) – objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach I.1.15)

utwory poetyckie (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	jak w klasach IV i V, a ponadto – podmiot liryczny – przenośnia – ożywienie – apostrofa – anafora – pytanie retoryczne – zgrubienie	jak w klasach IV i V, a ponadto – charakteryzuje podmiot liryczny I.1.9) – opowiada o uczuciach wyrażonych przez podmiot liryczny I.1.9) – zna i rozpoznaje w tekście poetyckim: przenośnię, ożywienie, apostrofę, anaforę, pytanie retoryczne, zdrobnienie, zgrubienie I.1.4) – objaśnia funkcję przenośni, ożywienia, apostrofy, anafory, pytania retorycznego, zgrubienia w tekście I.1.4)
I. Kształcenie literackie i kulturowe 2. Odbiór tekstów kultury		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe; dzieła teatralne, muzyczne, plastyczne, przekazy audiowizualne, programy radiowe	jak w klasach IV i V, a ponadto – fakt – opinia – cechy przekazów audiowizualnych – plan filmowy – audycja radiowa	jak w klasach IV i V, a ponadto – słucha uważnie i ze skupieniem audycji radiowych I.2.10) – ogląda uważnie i ze skupieniem programy informacyjne, rozrywkowe, koncerty I.2.9), I.2.13) – rozumie, czym jest fakt i opinia I.2.6) – odróżnia informacje o faktach od opinii I.2.6) – wyodrębnia elementy dzieła telewizyjnego (np. scenariusz, reżyseria) I.2.9) – wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych: programu informacyjnego, programu rozrywkowego, koncertu I.2.9) – nazywa tworzywo przekazów audiowizualnych (ruchome obrazy, warstwa dźwiękowa) I.2.9)

		– wyjaśnia, czym jest plan filmowy I.2.9) – rozróżnia rodzaje planów filmowych I.2.9) – wyjaśnia, czym jest adaptacja radiowa utworu I.2.10)
II. Kształcenie językowe 1. Gramatyka języka polskiego		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
rzeczownik jak w klasach IV i V, a ponadto – temat fleksyjny, końcówka – rzeczowniki konkretne i abstrakcyjne	jak w klasach IV i V, a ponadto – oddziela temat rzeczownika od końcówki II.1.4) – wskazuje i nazywa oboczności (samogłoskowe i spółgłoskowe) w tematach rzeczowników II.1.4) – rozróżnia rzeczowniki konkretne i abstrakcyjne II.1.1)	
przymiotnik jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V	
czasownik jak w klasach IV i V, a ponadto – strona czynna i bierna – czasowniki przechodnie i nieprzechodnie	jak w klasach IV i V, a ponadto – rozróżnia stronę czynną i bierną czasownika II.1.5) – przekształca formy strony czynnej czasowników na formy strony biernej II.1.5) – przekształca formy strony biernej czasowników na formy strony czynnej II.1.5) – używa form strony czynnej i biernej czasowników odpowiednio do celu i intencji wypowiedzi II.1.5) – rozumie, czym są czasowniki przechodnie i nieprzechodnie II.1.5) – wskazuje czasowniki przechodnie i nieprzechodnie II.1.5)	
przysłówek jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V	
liczebnik jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V	

przyimek jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
zaimek – znaczenie – rodzaje zaimków – pisownia <i>nie</i> z zaimkami – zaimki nieodmienne	– rozpoznaje podstawowe części mowy odmienne: zaimek II.1.1) – odróżnia zaimki od innych części mowy II.1.2) – rozpoznaje i wskazuje zaimki w tekście II.1.1) – rozróżnia zaimki: rzeczowne, przymiotne, przysłowne, liczebne II.1.1) – odmienia wybrane zaimki II.1.4) – rozróżnia zaimki nieodmienne II.1.4) – poprawnie stosuje krótkie i długie formy zaimków osobowych II.1.4)
partykuła – nieodmienna część mowy – rodzaj i funkcja partykuły – pisownia partykuły <i>by</i>	– rozpoznaje podstawowe części mowy nieodmienne: partykułę II.1.1) – identyfikuje partykuły jako niesamodzielne części mowy, które zmieniają znaczenia wyrazów lub zdań II.1.2) – rozróżnia rodzaje partykuł II.1.1) – stosuje partykuły w wypowiedzeniach II.1.1) – określa funkcję partykuły II.1.1) – zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni partykuły <i>by</i> II.4.1)
wykrzyknik – nieodmienna część mowy – rodzaj i funkcja wykrzyknika	– rozpoznaje podstawowe części mowy nieodmienne: wykrzyknik II.1.1) – identyfikuje wykrzykniki jako niesamodzielne części mowy służące wyrażaniu silnych stanów uczuciowych oraz jako wyrazy służące do wydawania poleceń II.1.2) – stosuje wykrzykniki w wypowiedzeniach II.1.1) – określa funkcję wykrzykników II.1.1)
spójnik – nieodmienna część mowy	– rozpoznaje podstawowe części mowy nieodmienne: spójnik II.1.1)

– rodzaje spójników – spójniki podrzędności	– identyfikuje spójniki jako niesamodzielne części mowy służące łączeniu wyrazów w obrębie zdania oraz zdań składowych II.1.1) – odróżnia spójniki od innych części mowy II.1.2) – rozpoznaje i wskazuje spójniki w tekście II.1.1) – określa funkcję spójników w wypowiedzeniu pojedynczym II.1.1) – rozumie funkcję spójnika w wypowiedzeniu złożonym II.1.1) – rozróżnia rodzaje spójników (wskazywanie stosunków współrzędnych lub nadrzędno-podrzędnych) II.1.1) – wymienia spójniki, przed którymi nie stawia się przecinków II.1.1)	
wypowiedzenie jak w klasach IV i V, a ponadto – wypowiedzenie / zdanie pojedyncze i złożone – zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie	jak w klasach IV i V, a ponadto – odróżnia zdania / wypowiedzenia pojedyncze od zdań złożonych II.1.12) – odróżnia zdania złożone współrzędnie od zdań złożonych podrzędnie II.1.12) – tworzy zdania złożone współrzędnie i podrzędnie II.1.12) – przekształca zdania złożone w pojedyncze II.1.13) – łączy zdania pojedyncze w złożone II.1.13) – rozumie funkcje poszczególnych zdań / wypowiedzeń II.1.12)	
II. Kształcenie językowe 2. Zróżnicowanie języka		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty kultury: – utwory poetyckie i prozatorskie (w tym lektura	jak w klasach IV i V, a ponadto – oficjalna i nieoficjalna odmiana	jak w klasach IV i V, a ponadto – posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny II.2.2) – dostosowuje sposób wyrażania się

obowiązkowa i uzupełniająca) – teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe	polszczyzny – słownictwo neutralne i wartościujące – antonim	do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej II.2.2) – rozpoznaje w tekście / wypowiedzi słownictwo neutralne II.2.6) – rozumie funkcje słownictwa neutralnego w tekście II.2.6) – rozpoznaje w tekście / wypowiedzi słownictwo wartościujące II.2.6) – rozumie funkcje słownictwa wartościującego w tekście II.2.6) – rozróżnia antonimy II.2.8) – poprawnie używa antonimów II.2.8) – rozumie funkcje antonimów w tekście II.2.8) – wykorzystuje antonimy przy tworzeniu własnych wypowiedzi II.2.8)
II. Kształcenie językowe 3. Komunikacja językowa i kultura języka		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty kultury – wypowiedzi ustne	jak w klasach IV i V, a ponadto – typy komunikatów – intonacja	jak w klasach IV i V, a ponadto – rozróżnia typy komunikatu: informacyjny, literacki, reklamowy, ikoniczny II.3.1) – dostrzega wywieranie presji (manipulowanie) za pomocą słownych komunikatów II.3.3) – rozumie, czym jest intonacja II.3.6) – stosuje intonację poprawną ze względu na cel wypowiedzi II.3.6)

II. Kształcenie językowe	
4. Ortografia i interpunkcja	
Zagadnienia ortograficzne i interpunkcyjne	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
wielka litera jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
ó i u jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
rz i ź jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
ch i h jak w klasach IV i V, a ponadto – h w wyrazach obcego pochodzenia	jak w klasach IV i V, a ponadto – zapisuje h w wyrazach obcego pochodzenia rozpoczynających się cząstkami <i>hipo-</i> , <i>hydro-</i> , <i>hiper-</i> , <i>homo-</i> , <i>helio-</i> II.4.1)
przymiotniki złożone jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
-ji, -ii, -i jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
em, en, om, on, q, ę jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
przymyki, wyrażenia przymikowe, przymyki złożone jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
zakończenia rzeczowników – rzeczowniki zakończone na -ctwo, -dztwo, -stwo	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni rzeczowników zakończonych na -ctwo, -dztwo, -stwo II.4.1) – zapisuje -ctwo w zakończeniach rzeczowników będących nazwami pojęć, jeśli w zakończeniu tematu fleksyjnego

	wyrazu, od którego pochodzi nazwa pojęcia, jest <i>t, c, ć, cz</i> lub <i>k</i> II.4.1) – zapisuje <i>-dztwo</i> w zakończeniach rzeczowników będących nazwami pojęć, jeśli w zakończeniu tematu fleksyjnego wyrazu, od którego pochodzi nazwa pojęcia, jest <i>d, dz</i> lub <i>dź</i> II.4.1)
<i>e</i> ruchome	– wie, że w niektórych formach tego samego rzeczownika może występować lub zanikać <i>e</i> II.4.1)
liczebniki ułamkowe	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni liczebników ułamkowych II.4.1) – zapisuje rozdzielnie liczebniki <i>pół, półtora, ćwierć</i> z rzeczownikami w dopełniaczu II.4.1) – zapisuje łącznie liczebniki <i>pół, półtora, ćwierć</i> z rzeczownikami w mianowniku II.4.1) – zapisuje łącznie liczebniki <i>pół, półtora, ćwierć</i> z przymiotnikami II.4.1)
daty	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni dat II.4.1) – zna trzy sposoby zapisu poszczególnych składników daty II.4.1) – w zapisie słownym nazwy miesiący używa w dopełniaczu II.4.1) – stosuje poprawną kolejność zapisywania składników pełnej daty II.4.1)
znaki interpunkcyjne jak w klasach IV i V, a ponadto – stosowanie: nawiasu, średnika	jak w klasach IV i V, a ponadto – rozdziela przecinkiem zdania (wypowiedzenia) składowe w zdaniu (wypowiedzeniu) złożonym II.4.2) – stosuje nawias przy wtrąceniach II.4.2) – poprawnie stosuje średnik II.4.2)

III. Tworzenie wypowiedzi		
1. Elementy retoryki		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty pisane – wypowiedzi ustne	jak w klasie IV, a ponadto – argument – perswazja	jak w klasie IV, a ponadto – rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów III.1.2) – rozróżnia argumenty odnoszące się do logiki III.1.2) – rozróżnia argumenty odnoszące się do emocji III.1.2) – rozróżnia i wskazuje środki perswazji III.1.6) – rozumie funkcje środków perswazji III.1.6)
III. Tworzenie wypowiedzi		
2. Mówienie i pisanie		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
jak w klasach IV i V, a ponadto – list oficjalny – podziękowanie – dedykacja – opis przeżyć wewnętrznych – charakterystyka postaci rzeczywistej – charakterystyka bohatera literackiego – notatka – scenariusz filmowy	jak w klasach IV i V, a ponadto – tworzy wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: – opowiadanie twórcze z elementami innych form wypowiedzi III.2.1), III.2.9) – opowiadanie odtwórcze z elementami innych form wypowiedzi III.2.1), III.2.9) – list oficjalny III.2.1), III.2.9) – charakterystyka postaci rzeczywistej III.2.1), III.2.9) – charakterystyka bohatera literackiego III.2.1), III.2.9) – opis przeżyć wewnętrznych III.2.1), III.2.9) – dedykacja III.2.1), III.2.9)	

	– tworzy proste notatki (np. w formie tabeli, wykresu) III.2.4), III.2.9) – redaguje podziękowania III.2.1), III.2.9) – redaguje scenariusz filmowy na podstawie fragmentów książki oraz własnych pomysłów III.2.8), III.2.9)
IV. Samokształcenie	
Uczeń:	
jak w klasach IV i V, a ponadto	
– korzysta ze słownika terminów literackich IV.5) – rozróżnia typy definicji słownikowych IV.6) – określa swoistość definicji słownikowych IV.6) – efektywnie posługuje się technologią informacyjną IV.9) – efektywnie korzysta z zasobów internetowych IV.9) – wykorzystuje technologię informacyjną i zasoby internetowe do prezentowania własnych zainteresowań IV.9)	

Klasy VII–VII

KLASA VII		
Uczeń spełnia wymagania określone dla klas IV–VI, a ponadto		
I. Kształcenie literackie i kulturowe		
1. Czytanie utworów literackich		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
utwory prozatorskie, poetyckie i dramatyczne (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	– rodzaj literacki – epika – liryka – dramat – gatunek – fraszka – tren	– rozpoznaje rodzaje literackie: epikę, lirykę, dramat I.1.1) – określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów I.1.1) – przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju I.1.1) – rozróżnia gatunki epiki, liryki, dramatu I.1.2)

	– ballada – komedia – tragedia – akt – scena – tekst główny – didaskalia – komizm – symbol – alegoria – wartość estetyczna – wartość uniwersalna – kontekst	– podaje wyróżniki gatunkowe: komedii, fraszki, trenu, ballady, tragedii I.1.2) – wskazuje cechy gatunkowe czytanych utworów literackich I.1.2) – rozróżnia gatunki dramatu: komedię, tragedię I.1.2) – rozumie pojęcia związane z dramatem: akt, scena, tekst główny, didaskalia I.1.3) – wskazuje elementy dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia I.1.3) – zna pojęcie komizmu I.1.5) – rozróżnia rodzaje komizmu I.1.5) – określa funkcje komizmu w tekście I.1.5) – rozumie pojęcia: symbol, alegoria I.1.4) – rozpoznaje w tekście literackim symbol i alegorię I.1.4) – określa funkcje symbolu i alegorii w tekstach I.1.4) – podaje przykłady symboli, alegorii I.1.4) – wyjaśnia, czym jest wartość estetyczna I.1.8) – określa wartości estetyczne tekstów literackich I.1.8) – wyjaśnia, czym jest wartość uniwersalna I.1.9) – wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi I.1.9) – dokonuje hierarchizacji wartości uniwersalnych I.1.9) – wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze

		<u>I.1.10)</u> - wyjaśnia, czym jest kontekst <u>I.1.11)</u> - rozróżnia konteksty: biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny <u>I.1.11)</u> - wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty <u>I.1.11)</u> - recytuje utwór literacki w interpretacji zgodnej z jego tematem i stylem <u>I.1.12)</u>
I. Kształcenie literackie i kulturowe 2. Odbiór tekstów kultury		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe, dzieła teatralne, muzyczne, plastyczne, przekazy audiowizualne, programy radiowe	- tekst publicystyczny - tekst popularnonaukowy - tekst naukowy - literatura piękna - artykuł	- rozróżnia tekst publicystyczny, popularnonaukowy, naukowy <u>I.2.1)</u> - wyszukuje w tekście publicystycznym, popularnonaukowym, naukowym potrzebne informacje <u>I.2.1)</u> - cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego i naukowego <u>I.2.1)</u> - wie, czym jest literatura piękna <u>I.2.4)</u> - dostrzega różnice między literaturą piękną a literaturą naukową, popularnonaukową, publicystyką <u>I.2.4)</u> - określa funkcje literatury naukowej, popularnonaukowej, publicystyki <u>I.2.4)</u> - porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie <u>I.2.2)</u> - podaje wyróżniki obrazu, grafiki <u>I.2.3)</u> - interpretuje dzieła sztuki: obraz, grafikę <u>I.2.3)</u>

		– rozpoznaje artykuł I.2.5) – określa podstawowe cechy artykułu I.2.5) – określa wartości estetyczne tekstów kultury I.2.6) – wskazuje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych I.2.7)
II. Kształcenie językowe 1. Gramatyka języka polskiego		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
czasownik – imiesłów – imiesłów przymiotnikowy – imiesłów przymiotnikowy czynny – imiesłów przymiotnikowy bierny – imiesłów przysłówkowy – imiesłów przysłówkowy współczesny – imiesłów przysłówkowy uprzedni	– rozpoznaje imiesłowy jako formy czasownika II.1.4) – wskazuje imiesłów przymiotnikowy II.1.4) – rozróżnia imiesłów przymiotnikowy czynny i bierny II.1.4) – poprawnie tworzy i stosuje imiesłów przymiotnikowy II.1.4) – poprawnie odmienia imiesłów przymiotnikowy II.1.4) – określa funkcję imiesłowu przymiotnikowego II.1.4) – wskazuje imiesłów przysłówkowy II.1.4) – rozróżnia imiesłów przysłówkowy współczesny i uprzedni II.1.4) – poprawnie tworzy i stosuje imiesłów przysłówkowy II.1.4) – określa funkcję imiesłowu przysłówkowego II.1.4)	

wypowiedzenie – rodzaje zdań złożonych współrzędnie – rodzaje zdań złożonych podrzędnie – imiesłowy równoważnik zdania – wypowiedzenie wielokrotnie złożone	– rozpoznaje rodzaje zdań złożonych współrzędnie (łącznie, rozłączne, przeciwstawne, wynikowe) II.1.4, II.1.5 – rozpoznaje rodzaje zdań złożonych podrzędnie (z podrzędnym podmiotowym, orzecznikowym, przydawkowym, okolicznikowym, dopełnieniowym) II.1.4, II.1.5 – określa funkcję różnych typów zdań II.1.4, II.1.5 – poprawnie stosuje interpunkcję w zdaniach złożonych II.1.4, II.1.5 – definiuje pojęcie imiesłowy równoważnik zdania II.1.4 – rozpoznaje wypowiedzenia zawierające imiesłowe równoważniki zdań II.1.4 – tworzy poprawnie wypowiedzenia z imiesłowym równoważnikiem zdania II.1.4 – określa funkcję imiesłowego równoważnika zdania II.1.4 – przekształca imiesłowy równoważnik zdania w zdanie złożone II.1.4 – przekształca zdanie złożone w imiesłowy równoważnik zdania II.1.4 – wskazuje wypowiedzenia wielokrotnie złożone II.1.5 – tworzy wypowiedzenia wielokrotnie złożone II.1.5 – analizuje budowę wypowiedzeń wielokrotnie złożonych II.1.5 – poprawnie stosuje interpunkcję w wypowiedzeniach wielokrotnie złożonych II.1.5
słowotwórstwo – wyraz podstawowy – wyraz pochodny – podstawa słowotwórcza	– rozumie pojęcia: wyraz podstawowy, wyraz pochodny, podstawa słowotwórcza / temat słowotwórczy, formant, rodzina wyrazów, rdzeń, wyrazy pokrewne, parafraza słowotwórcza II.1.2 – rozpoznaje wyraz podstawowy II.1.2

– temat słowotwórczy – formant – rodzina wyrazów – rdzeń – wyrazy pokrewne – parafraza słowotwórcza – wyrazy złożone	– rozpoznaje wyraz pochodny II.1.2) – tworzy wyraz pochodny II.1.2) – wskazuje w wyrazie pochodnym podstawę słowotwórczą / temat słowotwórczy i formant II.1.2) – rozróżnia rodzaje formantów: przedrostek, przyrostek, wrostek, formant zerowy II.1.2) – wskazuje wyrazy należące do tej samej rodziny II.1.2) – tworzy rodziny wyrazów II.1.2) – wskazuje rdzeń i rdzeń oboczny II.1.2) – nazywa rodzaj oboczności II.1.2) – odróżnia wyrazy pokrewne od wyrazów bliskoznacznych II.1.2) – wskazuje wyrazy złożone II.1.3) – tworzy wyrazy złożone II.1.3) – analizuje budowę wyrazów złożonych II.1.3) – rozróżnia: zestawienia, zrosty, złożenia II.1.3) – zna i stosuje w praktyce zasadę dotyczącą pisowni złożeń z łącznikiem lub bez niego II.1.3)	
– mowa zależna – mowa niezależna	– odróżnia mowę zależną od niezależnej II.1.6) – przekształca mowę zależną w niezależną II.1.6) – przekształca mowę niezależną w zależną II.1.6) – określa funkcje mowy zależnej i niezależnej II.1.6) – zna i stosuje w praktyce zasady interpunkcyjno-ortograficzne obowiązujące w mowie zależnej i niezależnej II.1.6)	
II. Kształcenie językowe 2. Zróżnicowanie języka		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty kultury: – utwory	– skróty – skrótowce	– wskazuje skróty i skrótowce II.2.1) – tworzy skróty i skrótowce II.2.1)

poetyckie, prozatorskie, dramatyczne (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca) – teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe	– homonim – środowiskowe odmiany języka – dialekt – gwara	– określa funkcje skrótów i skrótowców w tekście II.2.1) – odmienia skrótowce II.2.1) – poprawnie wymawia skrótowce II.2.1) – prawidłowo używa skrótowców w zdaniu II.2.1) – przestrzega zasad dotyczących pisowni skrótowców II.2.1) – rozróżnia: literowce, głoskowce, sylabowce, skrótowce mieszane II.2.1) – zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące stawiania kropki po skrótach II.2.1) – rozumie pojęcie homonim II.2.4) – wskazuje homonimy w tekście II.2.4) – określa rolę homonimów w wypowiedzi II.2.4) – zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni homonimów II.2.4) – dostrzega zróżnicowanie słownictwa II.2.1) – rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe II.2.1) – wyróżnia środowiskowe odmiany języka II.2.5) – wyróżnia regionalne (terytorialne) odmiany języka: dialekt, gwarę II.2.5) – wskazuje przyczyny zróżnicowania języka II.2.5) – dostrzega ograniczony zasięg języka środowiskowego II.2.5)

II. Kształcenie językowe		
3. Komunikacja językowa i kultura języka		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty kultury – wypowiedzi ustne	– grzeczność językowa – norma językowa – błąd językowy	– rozumie, na czym polega grzeczność językowa II.3.1) – stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach II.3.1) – rozumie, czym jest norma językowa II.3.2) – rozróżnia rodzaje norm językowych: wzorcową, użytkową II.3.2) – stosuje normę językową stosownie do sytuacji komunikacyjnej II.3.2) – rozumie, na czym polega błąd językowy II.3.3) – unika błędów językowych w wypowiedziach II.3.3)
II. Kształcenie językowe		
4. Ortografia i interpunkcja		
Zagadnienia ortograficzne i interpunkcyjne	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
– rozdzielna pisownia partykuły <i>nie</i> z różnymi częściami mowy – łączna pisownia partykuły <i>nie</i> z różnymi częściami mowy	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni partykuły <i>nie</i> z różnymi częściami mowy II.4.4) – pisze rozdzielnie partykułę <i>nie</i> z osobowymi formami czasownika, z bezokolicznikami, z bezosobowymi formami czasowników zakończonymi na <i>-no</i>, <i>-to</i> II.4.4) – pisze rozdzielnie partykułę <i>nie</i> z wyrazami o znaczeniu czasownikowym: <i>nie brak</i>, <i>nie można</i>, <i>nie wolno</i>, <i>nie wiadomo</i>, <i>nie warto</i>, <i>nie trzeba</i>, <i>nie należy</i>, <i>nie potrzeba</i> II.4.4)	

	– pisze rozdzielnie partykułę <i>nie</i> z przymiotnikami i przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym II.4.4) – pisze rozdzielnie partykułę <i>nie</i> z przysłówkami nie pochodzącymi od przymiotników II.4.4) – pisze rozdzielnie partykułę <i>nie</i> z liczebnikami, zaimkami II.4.4) – pisze rozdzielnie partykułę <i>nie</i> z imiesłowami przysłówkowymi II.4.4) – pisze łącznie partykułę <i>nie</i> z rzeczownikami II.4.4) – pisze łącznie partykułę <i>nie</i> z przymiotnikami i przysłówkami w stopniu równym II.4.4) – pisze łącznie partykułę <i>nie</i> z przysłówkami utworzonymi od przymiotników II.4.4) – pisze łącznie partykułę <i>nie</i> z imiesłowami przymiotnikowymi II.4.4)	
– pisownia wyrazów nieodmiennych	– zna i stosuje w praktyce zasady pisowni wyrazów nieodmiennych II.4.4)	
– wymiana głosek	– wykorzystuje przy zapisie wiedzę o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych II.4.1)	
znaki interpunkcyjne – cudzysłów	– poprawnie przytacza cudze wypowiedzi, stosując cudzysłów II.4.2)	
III. Tworzenie wypowiedzi		
1. Elementy retoryki		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty pisane – wypowiedzi ustne	– środki retoryczne – akapit – teza – hipoteza – argument	– zna podstawowe środki retoryczne III.1.1) – funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne III.1.1) – rozumie oddziaływanie środków retorycznych na odbiorcę III.1.1)

	– kontrargument	– gromadzi materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi III.1.2) – porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi III.1.2) – redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi III.1.2) – tworzy wypowiedź, stosując kompozycję odpowiednią do danej formy gatunkowej III.1.3) – tworzy wypowiedź, stosując zasady spójności językowej między akapitami III.1.3) – rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych III.1.3) – stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych) III.1.3) – zna zasady dotyczące tworzenia tezy, hipotezy oraz argumentów III.1.4) – wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych III.1.4) – formułuje tezy i hipotezy III.1.4) – gromadzi argumenty i kontrargumenty III.1.4) – odróżnia przykład od argumentu III.1.5) – przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego III.1.6) – zgadza się z cudzymi poglądami III.1.7) – polemizuje z cudzymi poglądami, rzeczowo uzasadniając własne zdanie III.1.7)

III. Tworzenie wypowiedzi	
2. Mówienie i pisanie	
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– recenzja – rozprawka – streszczenie	– tworzy wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: – recenzja książki III.2.1) – recenzja filmu III.2.1) – recenzja spektaklu teatralnego III.2.1) – rozprawka III.2.1) – podaje cechy gatunkowe rozprawki III.2.1) – formułuje tezy i hipotezy III.2.1) – gromadzi argumenty i kontrargumenty III.2.1) – określa rolę poszczególnych elementów w rozprawce III.2.1) – posługuje się słownictwem i stylem charakterystycznym dla rozprawki III.2.1) – podejmuje próbę głosowej interpretacji recytowanych / wygłaszanych tekstów III.2.4) – formułuje pytania do tekstu III.2.3) – skraca teksty III.2.2) – rozbudowuje teksty III.2.2) – streszcza teksty III.2.2)
IV. Samokształcenie	
Uczeń:	
– bierze udział w życiu kulturalnym swojego regionu IV.3) – rzetelnie korzysta z informacji IV.1) – rozwija swoje uzdolnienia IV.2) – rozwija swoje zainteresowania IV.2) – uczestniczy w projektach edukacyjnych (np. tworzy różnorodne prezentacje, projekty wystaw, realizuje krótkie filmy z wykorzystaniem technologii multimedialnych) IV.4)	

- pogłębia swoją wiedzę przedmiotową [IV.5\)](#)
- uczestniczy w konkursach / olimpiadach przedmiotowych [IV.5\)](#)
- prezentuje wyniki swojej samodzielnej pracy [IV.6\)](#)
- uczy się systematycznie [IV.7\)](#)

KLASA VIII		
Uczeń spełnia wymagania określone dla klas IV–VII, a ponadto		
I. Kształcenie literackie i kulturowe		
1. Czytanie utworów literackich		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
utwory prozatorskie, poetyckie i dramatyczne (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	jak w klasie VII, a ponadto – pamiętnik – sonet – pieśń – epopeja – neologizm – eufemizm – porównanie homeryckie – inwokacja – ironia – problematyka egzystencjonalna	jak w klasie VII, a ponadto – podaje wyróżniki gatunkowe: pamiętnika, sonetu, pieśni, epopei I.1.2) – rozumie pojęcia: neologizm, eufemizm, porównanie homeryckie, inwokacja I.1.4) – rozpoznaje w tekście literackim: neologizm, eufemizm, porównanie homeryckie, inwokację I.1.4) – określa funkcje neologizmu, eufemizmu, porównania, inwokacji w tekstach I.1.4) – podaje przykłady neologizmów, eufemizmów I.1.4) – zna pojęcie ironii I.1.6) – rozpoznaje ironię w tekstach I.1.6) – określa funkcje ironii w tekstach I.1.6) – określa problematykę egzystencjonalną w tekstach I.1.7) – prezentuje swoje przemyślenia (refleksje) na temat problematyki egzystencjonalnej zawartej w utworach I.1.7)

I. Kształcenie literackie i kulturowe		
2. Odbiór tekstów kultury		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe, dzieła teatralne, muzyczne, plastyczne, przekazy audiowizualne programy radiowe	jak w klasie VII, a ponadto – fotografia – rzeźba – reportaż – wywiad – felieton	jak w klasie VII, a ponadto – podaje wyróżniki rzeźby, fotografii I.2.3) – interpretuje dzieła sztuki: rzeźbę, fotografię I.2.3) – rozpoznaje gatunki dziennikarskie: reportaż, wywiad, felieton I.2.5) – określa podstawowe cechy reportażu, wywiadu, felietonu I.2.5)
II. Kształcenie językowe		
1. Gramatyka języka polskiego		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
fonetyka jak w klasie VII, a ponadto – narządy mowy – głoski ustne i nosowe – głoski dźwięczne i bezdźwięczne – głoski twarde i miękkie – upodobnienia fonetyczne – uproszczenia grup spółgłoskowych – wyjątki akcentowe – zestrój akcentowy – akcent zdaniowy	jak w klasie VII, a ponadto – zna narządy mowy II.1.1) – wie, jak dochodzi do powstawania głosek ustnych i nosowych, dźwięcznych i bezdźwięcznych, twardych i miękkich II.1.1) – wyjaśnia mechanizm upodobień fonetycznych II.1.1) – wyróżnia rodzaje upodobień pod względem dźwięczności: udźwięcznienia, ubezdźwięcznienia II.1.1) – wyróżnia rodzaje upodobień w zależności od kierunku przebiegu upodobnienia: upodobnienia postępowe, upodobnienia wsteczne II.1.1) – wie, na czym polega zjawisko ubezdźwięcznienia w wygłosie II.1.1)	

		– podaje przykłady upodobnień fonetycznych II.1.1) – rozumie rozbieżności między mową a pismem wynikające z upodobnień fonetycznych II.1.1) – rozumie mechanizm uproszczeń grup spółgłoskowych II.1.1) – podaje przykłady uproszczeń grup spółgłoskowych II.1.1) – zna wyjątki akcentowe II.1.7) – wie, na czym polega zestrój akcentowy II.1.7) – podaje przykłady wyrazów bez samodzielnego akcentu II.1.7) – stosuje w praktyce zasady dotyczące wyjątków od reguły polskiego akcentu II.1.7) – wyjaśnia zjawisko akcentu zdaniowego II.1.7)
II. Kształcenie językowe 2. Zróżnicowanie języka		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty kultury: – utwory poetyckie, prozatorskie, dramatyczne (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca) – teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe	jak w klasie VII, a ponadto – archaizm – kolokwializm – wyraz rodzimy – wyraz zapożyczony – nazwy osobowe – nazwy miejscowe – treść wyrazu – zakres wyrazu – styl – rodzaje stylów	jak w klasie VII, a ponadto – rozpoznaje w tekstach terminy naukowe II.2.1) – wie, czym są archaizmy II.2.1) – podaje przykłady archaizmów – wyjaśnia, na czym polega archaizacja języka II.2.1) – wie, czym jest kolokwializm II.2.1) – podaje przykłady kolokwializmów II.2.1) – rozumie pojęcia: wyraz rodzimy, wyraz zapożyczony II.2.1) – rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone II.2.1) – podaje przykłady wyrazów rodzimych i zapożyczonych II.2.1)

		– rozpoznaje nazwy osobowe II.2.2) – używa poprawnych form gramatycznych imion, nazwisk II.2.2) – rozpoznaje nazwy miejscowe II.2.2) – odróżnia nazwy osobowe od nazw miejscowych II.2.2) – zna rodzaje nazw miejscowych II.2.2) – używa poprawnych form gramatycznych nazw miejscowych i nazw mieszkańców II.2.2) – zna i stosuje w praktyce sposoby wzbogacania słownictwa II.2.3) – rozumie, czym jest treść i zakres znaczeniowy wyrazu II.2.6) – określa treść i zakres znaczeniowy wyrazu II.2.6) – rozumie pojęcie stylu II.2.7) – rozpoznaje styl: potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny II.2.7)
II. Kształcenie językowe		
3. Komunikacja językowa i kultura języka		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty kultury – wypowiedzi ustne	jak w klasie VII	jak w klasie VII
II. Kształcenie językowe		
4. Ortografia i interpunkcja		
Zagadnienia ortograficzne i interpunkcyjne	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
jak w klasie VII, a ponadto	jak w klasie VII, a ponadto	

– różnice w pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych	– wykorzystuje przy zapisie wiedzę o różnicach w pisowni samogłosek ustnych i nosowych II.4.3) – wykorzystuje przy zapisie wiedzę o różnicach w pisowni spółgłosek twardych i miękkich II.4.3) – wykorzystuje przy zapisie wiedzę o różnicach w pisowni spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych II.4.3)	
III. Tworzenie wypowiedzi 1. Elementy retoryki		
Material nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty pisane – wypowiedzi ustne	jak w klasie VII, a ponadto – perswazja – manipulacja językowa	jak w klasie VII, a ponadto – rozróżnia środki perswazji i manipulacji III.1.8) – rozpoznaje środki perswazji i manipulacji w tekstach reklamowych III.1.8) – określa funkcję środków perswazji i manipulacji w tekstach reklamowych III.1.8) – wie, na czym polega manipulacja językowa III.1.9) – rozpoznaje manipulację językową III.1.9) – przeciwstawia manipulacji językowej zasady etyki wypowiedzi III.1.9)
III. Tworzenie wypowiedzi 2. Mówienie i pisanie		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
jak w klasie VII, a ponadto – podanie – życiorys – CV – list motywacyjny	jak w klasie VII, a ponadto – tworzy wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: – podanie III.2.1) – życiorys III.2.1)	

– wywiad – przemówienie – parafraza	– CV III.2.1) – list motywacyjny III.2.1) – wywiad III.2.1) – pisze i wygłasza przemówienia III.2.1) – wie, na czym polega parafraza tekstu III.2.2) – parafrazuje teksty III.2.2)
IV. Samokształcenie Uczeń:	
jak w klasie VII, a ponadto – szanuje prawa autorskie IV.1) – przestrzega praw autorskich IV.1) – uczestniczy w wykładach publicznych IV.5) – rozwija umiejętność krytycznego myślenia IV.8) – rozwija umiejętność formułowania opinii IV.8)	

Teksty kultury i propozycje lektur

W trakcie nauki w klasach IV–VIII uczniowie powinni poznawać różne teksty kultury:

- najstarsze teksty – mitologia, fragmenty *Biblii*;
- źródła i teksty historyczne, np. fragmenty kronik, pamiętników, listów;
- teksty literackie: baśnie, legendy, opowiadania, utwory poetyckie i prozatorskie z klasyki dziecięcej i młodzieżowej – polskiej i światowej, utwory dramatyczne;
- teksty użytkowe;
- teksty publicystyczne – wybrane artykuły prasowe; wywiady, reportaże z pism dziecięcych i młodzieżowych;
- teksty popularnonaukowe;
- elementy dziedzictwa kulturowego – dzieła wybitnych malarzy i rzeźbiarzy polskich i światowych reprezentatywne dla danej epoki;
- polskie pieśni patriotyczne;
- audycje i słuchowiska radiowe;
- programy telewizyjne;
- przedstawienia teatralne (także Teatru Telewizji);

- filmy fabularne (przygodowe, podróżniczo-przygodowe, detektywistyczne, obyczajowe, komediowe), a wśród nich adaptacje znanych uczniom utworów literackich;
- prezentacje multimedialne;
- inne przekazy ikoniczne: fotografie, komiksy, plakaty, afisze.

Propozycje lektur dla poszczególnych klas

Klasa IV

Lektury obowiązkowe:

- Jan Brzechwa, *Akademia pana Kleksa*;
- Janusz Christa, *Kajko i Kokosz. Szkoła latania*;
- René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, *Mikołajek* (wybór opowiadań) ;
- Adam Mickiewicz, *Powrót taty, Pani Twardowska, Pan Tadeusz* (fragmenty: zachód słońca, obłoki);
- Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego*;
- wybrane podania i legendy polskie, w tym o Lechu, Piascie, Kraku i Wandzie;
- wybrane baśnie polskie i europejskie, w tym: Charles Perrault, *Kopciuszek*; Aleksander Puszkina, *Bajka o rybaku i rybce*;
- wybrane wiersze Władysława Bełzy, Jana Brzechwy, Joanny Kulmowej, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego;
- pieśni i piosenki patriotyczne.

Lektury uzupełniające:

Dwie pozycje książkowe w całości. Do wyboru spośród następujących:

- Adam Bahdaj, *Kapelusz za 100 tysięcy*;
- Janusz Korczak, *Król Maciuś Pierwszy*;
- Selma Lagerlöf, *Cudowna podróż*;
- Andrzej Maleszka, *Magiczne drzewo*;
- Ewa Nowak, *Pajaczek na rowerze*.

Inne utwory literackie i teksty kultury przynależne do teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych wybrane przez nauczyciela.

Klasa V

Lektury obowiązkowe:

- Ferenc Molnar, *Chłopcy z Placu Broni*;
- Clive Staples Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa*;
- Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (fragmenty: zwyczaje i obyczaje);
- Juliusz Słowacki, *W pamiętniku Zofii Bobrówny*;
- Ignacy Krasicki, wybrane bajki;
- wybrane mity greckie: o powstaniu świata, o Prometeuszu, o Syzyfie, o Demeter i Korze, o Dedalu i Ikarze, o Heraklesie, o Tezeuszu i Ariadnie, o Orfeuszu i Eurydyce;
- *Biblia* (stworzenie świata i człowieka, wybrane przypowieści ewangeliczne, w tym o siewcy, o talentach, o pannach roztropnych, o miłosiernym Samarytaninie);
- wybrane wiersze Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Czesława Miłosza, Leopolda Staffa;
- pieśni i piosenki patriotyczne.

Lektury uzupełniające:

Dwie pozycje książkowe w całości. Do wyboru spośród następujących:

- Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera*;
- Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród*;
- Olaf Fritsche, *Skarb Troi*;
- Lewis Carroll, *Alicja w Krainie Czarów*;
- Sat-Okh, *Biały Mustang*;
- Henryk Sienkiewicz, *Janko Muzykant*;
- Lucy Maud Montgomery, *Ania z Zielonego Wzgórza*;
- Małgorzata Musierowicz, wybrana powieść.

Inne utwory literackie i teksty kultury przynależne do teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych wybrane przez nauczyciela.

Klasa VI

Lektury obowiązkowe:

- Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*;
- John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*;
- Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*;
- Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (fragmenty: polowanie i koncert Wojskiego) ;
- Bolesław Prus, *Katarynka*;
- wybrane wiersze Zbigniewa Herberta, Tadeusza Różewicza, Anny Kamieńskiej;
- pieśni i piosenki patriotyczne.

Lektury uzupełniające:

Dwie pozycje książkowe w całości. Do wyboru spośród następujących:

- Marcin Koziół, *Skrzynia Władcy Piorunów*;
- Stanisław Lem, *Cyberiada* (fragmenty);
- Kornel Makuszyński, wybrana powieść;
- Karol May, *Winnetou*;
- Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*;
- Alfred Szklarski, wybrana powieść;
- Aleksander Dumas, *Trzej muszkietierowie*;
- Joseph Rudyard Kipling, *Księga dżungli*;
- wybrane pozycje z serii *Nazywam się...*

Inne utwory literackie i teksty kultury przynależne do teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych wybrane przez nauczyciela.

Klasa VII

Lektury obowiązkowe:

- Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*;
- Aleksander Fredro, *Zemsta*;
- Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*;
- Antoine de Saint–Exupéry, *Mały Księżę*;

- Juliusz Słowacki, *Balladyna*;
- Melchior Wańkowicz, *Ziele na kraterze* (fragmenty);
- Sławomir Mrożek, *Artysta*;
- Ignacy Krasicki, *Żona modna*;
- Adam Mickiewicz, *Reduta Ordona, Śmierć Pułkownika, Świtezianka, II część Dziadów*;
- Jan Kochanowski, wybór fraszek, wybór trenów (*Tren I, Tren V, Tren VII, Tren VIII*);
- wybrane wiersze poetów wskazanych w klasach IV–VI;
- wybrane wiersze Cypriana Norwida, Bolesława Leśmiana, Wisławy Szymborskiej, Kazimierza Wierzyńskiego, Jana Lechonia.

Lektury uzupełniające:

Dwie pozycje książkowe w całości. Do wyboru spośród następujących:

- Agatha Christie, *Tajemniczy przeciwnik*
- Nancy H. Kleinbaum, *Stowarzyszenie Umarłych Poetów*;
- Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei* (fragmenty);
- Henryk Sienkiewicz, *Krzyżacy*;
- Melchior Wańkowicz, *Monte Cassino* (fragmenty);
- Karolina Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939–5 IV 1945* (fragmenty).

Inne utwory literackie i teksty kultury wybrane przez nauczyciela, w tym wiersze poetów współczesnych i reportaże.

Klasa VIII

Lektury obowiązkowe:

- Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis*;
- Stefan Żeromski, *Szyfowe prace*;
- Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (całość);
- Henryk Sienkiewicz, *Latarnik*;
- Adam Mickiewicz, *Sonety krymskie* (wybrany sonet);
- Melchior Wańkowicz, *Tędy i owędy* (wybrany reportaż);
- Jan Kochanowski, wybór pieśni;
- Jan Sztudynger, fraszki;

- Stanisław Jerzy Lec, aforyzmy;
- wybrane wiersze poetów wskazanych w klasach IV–VI;
- wybrane wiersze Jerzego Lieberta, Jarosława Marka Rymkiewicza, Mariana Hemara, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Stanisława Barańczaka.

Lektury uzupełniające:

Dwie pozycje książkowe w całości. Do wyboru spośród następujących:

- Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragmenty);
- Ernest Hemingway, *Stary człowiek i morze*;
- Eric-Emmanuel Schmitt, *Oskar i pani Róża*;
- Arkady Fiedler, *Dywizjon 303*;
- Barbara Kosmowska, *Pozłacana rybka*.

Inne utwory literackie i teksty kultury wybrane przez nauczyciela, w tym wiersze poetów współczesnych i reportaże.

IV. Sposoby osiągania celów kształcenia – metody, formy pracy, indywidualizacja

Przed przystąpieniem do realizacji proponowanego programu nauczania nauczyciel powinien dokonać diagnozy zespołu klasowego, z którym przyjdzie mu pracować, i na tej podstawie zaplanować dobór metod nauczania i form pracy z uwzględnieniem podziału na dwa podetapy wynikające z zapisów podstawy programowej – klasy IV–VI oraz VII–VIII. Poza możliwościami intelektualnymi uczniów należy też wziąć pod uwagę potrzeby i zainteresowania dzieci, a także ogólne warunki (np. dostęp do biblioteki, pracowni komputerowej / multimedialnej), w jakich program będzie realizowany. Stosowane metody i formy pracy powinny być jak najbardziej różnorodne. Pozwala to unikać monotonii, a także sprzyja zaangażowaniu uczniów w pracę na zajęciach. Poza dostosowaniem metod i form pracy do potrzeb i możliwości uczniów trzeba też systematycznie, w sposób dobrze przemyślany i zaplanowany sprawdzać i oceniać poziom osiągnięć uczniów, a także pamiętać o ewaluacji i nieustannym doskonaleniu swojego warsztatu pracy.

Podczas lekcji uczeń powinien być aktywny, czyli jak najbardziej zaangażowany w realizację działań zaplanowanych przez nauczyciela, który sam schodzi na dalszy plan – staje się konsultantem, doradcą, twórcą sytuacji dydaktycznych. Dziecko natomiast musi myśleć i działać, uczyć się samodzielności w dochodzeniu do wiedzy, umiejętnie współpracować z rówieśnikami. Osiąganiu takich celów sprzyja realizacja zadań w formie pracy grupowej (zespołowej), z wykorzystaniem metod aktywizujących. Nie należy jednak rezygnować z tradycyjnych metod i form pracy. Najbardziej racjonalnym rozwiązaniem byłoby zachowanie równowagi między stosowaniem metod „tradycyjnych” i aktywizujących. W związku z tym proponujemy wykorzystywanie na lekcjach następujących metod i form pracy:

- **Formy pracy:**

- indywidualna,
- jednostkowa,
- grupowa (zespołowa),
- zbiorowa.

- **Metody**

(zalecane na poziomie klas IV–VI):

- metody słowne (podające: opis, opowiadanie, pogadanka podająca, praca z książką, instruktaż),
- metoda zajęć praktycznych,
- metoda oglądowa,
- analiza wzorca,
- przekład intersemiotyczny,
- burza mózgów,
- metaplan,
- kula śnieżna,
- piramida priorytetów,
- ranking diamentowy,
- ćwiczenia dramowe,
- debata „za i przeciw”,
- karty pracy,
- klatki filmowe,
- gry dydaktyczne;

(zalecane na poziomie klas VII–VIII):

- metody słowne (metody poszukujące: heureka, metoda problemowa),
- realizacje projektów edukacyjnych,
- dyskusja,
- debata,
- drzewko decyzyjne,
- poker kryterialny,
- praca z materiałami multimedialnymi,
- kula śnieżna,
- tworzenie plansz, schematów, wykresów, zestawień.

W celu skutecznego realizowania celów zapisanych w programie wskazane jest też podejmowanie takich działań, jak:

- wycieczki do muzeów (skansenów), galerii, izb regionalnych;
- odwiedzanie miejsc pamięci narodowej;
- wyjścia do kina, teatru, opery, filharmonii;
- organizowanie wystaw prac uczniów związanych z poznawanymi na lekcjach tekstami (np. ilustracji do utworów);
- tworzenie klasowych zbiorów poezji (np. z okazji Dnia Matki / świąt narodowych);
- organizowanie konkursów, przeglądów (np. fotograficznych, ortograficznych, recytatorskich, prac plastycznych);
- praca nad scenariuszem przedstawienia;
- przygotowywanie klasowych / szkolnych przedstawień / inscenizacji (teatr aktora, teatr kukielkowy);
- prezentacja i czytanie czasopism młodzieżowych;
- nagrywanie audycji radiowych / słuchowisk;
- podejmowanie działań mających na celu integrowanie treści międzyprzedmiotowych (język polski, historia, plastyka, muzyka);
- praca nad gazetką klasową / szkolną;
- włączanie się w życie kulturalne szkoły / miejscowości / regionu;
- praca nad stroną internetową klasy / szkoły / koła zainteresowań / samorządu szkolnego;
- podtrzymywanie tradycji regionalnych i narodowych;

– wizyty w bibliotece szkolnej / publicznej / wiejskiej / miejskiej / wojewódzkiej.

Nieodzownym elementem kształcenia polonistycznego w klasach IV–VIII powinna być indywidualizacja pracy zależna od możliwości ucznia – praca z uczniem zdolnym i uczniem mającym trudności w nauce. Na początku klasy IV nauczyciel powinien dokonać diagnozy wstępnej (np. w formie pisemnej) oraz zapoznać się z dostępnymi opiniami i orzeczeniami wydanymi przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Działania te pozwolą dostosować (zróżnicować) metody i formy pracy oraz wymagania (kryteria oceniania) do możliwości i potrzeb konkretnego ucznia (wymagającego pomocy, zdolnego).

Indywidualizację pracy ułatwia stosowanie elementów oceniania kształtującego, np.:

- podawanie w miarę precyzyjnych kryteriów oceniania;
- przekazywanie informacji zwrotnej (głównie przy pracach pisemnych);
- uwzględnianie samooceny ucznia.

W przypadku ucznia mającego trudności w nauce istotne jest również pozytywne wzmacnianie, motywowanie, dostrzeganie nawet niewielkich postępów. Uczeń uzdolniony z kolei powinien mieć możliwość zaprezentowania swoich osiągnięć na forum klasy bądź szkoły, wzięcia udziału w różnego rodzaju konkursach, turniejach, przeglądach. Pełna indywidualizacja pracy nie jest możliwa podczas zajęć lekcyjnych ze względu na różne ograniczenia (np. czasowe, związane z liczebnością klasy), dlatego po rozpoznaniu potrzeb i możliwości konkretnego zespołu klasowego warto poprowadzić zajęcia dodatkowe – dla uczniów uzdolnionych i mających trudności w nauce.

Indywidualnego podejścia wymagają również uczniowie ze specyficznymi trudnościami w nauce czytania i pisania (dysleksja, dysortografia, dysgrafia). Podczas pracy z nimi nauczyciel powinien uwzględnić zalecenia zapisane w aktualnej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej.

V. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć uczniów

Nie ma wątpliwości, że ocenianie to jeden z najtrudniejszych elementów dydaktyki. Dylematy z nim związane towarzyszą zapewne każdemu nauczycielowi. Ocenianie budzi też wiele emocji wśród uczniów. Sprawdzanie efektów pracy dzieci jest jednak integralnym składnikiem procesu kształcenia i nie można go pominąć. Podstawa programowa formułuje wymagania edukacyjne

wobec uczniów, a nauczyciel jest zobowiązany oceniać ucznia, czyli informować go o postępach w opanowywaniu poszczególnych umiejętności. Każdy uczeń podlega ocenianiu na kolejnych lekcjach, w trakcie całego roku szkolnego. Właściwie stosowane ocenianie pomaga mu się uczyć, gdyż stanowi dla niego ważną informację zwrotną – wskazuje, co zrobił dobrze, co i w jaki sposób powinien jeszcze poprawić oraz jak ma dalej pracować. Informacja zwrotna ułatwia też uczniom właściwe planowanie własnego uczenia się, daje im zatem poczucie odpowiedzialności za swoje osiągnięcia. Poza wystawianiem ocen bieżących nauczyciel ustala też zasady oceniania śródrocznego i końcoworocznego. Musi to robić zgodnie z obowiązującymi przepisami i wymagania te zawrzeć w PSO. Pod koniec nauki w szkole podstawowej uczeń jest też poddawany zewnętrznej ocenie przeprowadzanej podczas państwowego systemu egzaminacyjnego.

Ocenianie bieżące powinno być poprzedzone przekazaniem uczniowi kryteriów oceniania, czyli informacji, co będzie oceniane i w jaki sposób. Kryteria powinny być wyraziste i jednoznaczne, oparte na porozumieniu z uczniami i przez nich akceptowane. Muszą też być jawne dla rodziców. Szczegółowe kryteria i zasady oceniania każdy nauczyciel określa w PSO.

Propozycja oceniania wiedzy i umiejętności uczniów na lekcjach języka polskiego w klasach IV–VI

Na lekcjach języka polskiego ocenie podlegają:
– mówienie (opowiadania ustne – twórcze i odtwórcze);
– czytanie: – głośne, – ciche ze zrozumieniem;
– pisanie, redagowanie określonych form wypowiedzi (w domu i w klasie);
– posługiwanie się poznanymi zasadami ortograficznymi;
– znajomość treści lektur obowiązkowych i uzupełniających;
– znajomość wybranych zagadnień z nauki o języku (gramatyki);
– inne (np. recytacja, rysunkowe konkretyzacje utworów literackich, realizacja zadań w grupie).

Proponowane sposoby oceniania poszczególnych umiejętności:

Umiejętność:	Sposób oceniania:
– mówienie	– kryteria oceny opowiadania ustnego
– głośne czytanie	– kryteria oceny głośnego czytania
– czytanie ciche ze zrozumieniem	– według liczby uzyskanych punktów przeliczanych na oceny (skala podawana przed każdym sprawdzianem)
– pisanie, redagowanie określonych form wypowiedzi (w domu i w klasie)	– kryteria oceny pisemnych prac klasowych i domowych (ćwiczenia redakcyjne)
– posługiwanie się poznanymi zasadami ortograficznymi (dyktanda)	– zasady oceniania dyktand
– znajomość treści lektur obowiązkowych i uzupełniających	– według liczby uzyskanych punktów przeliczanych na oceny (skala podawana przed każdym sprawdzianem)
– znajomość wybranych zagadnień z nauki o języku (gramatyki)	– według liczby uzyskanych punktów przeliczanych na oceny (skala podawana przed każdym sprawdzianem)
– recytacja	– kryteria oceny recytacji
– rysunkowe konkretyzacje utworów literackich	– kryteria oceny rysunkowych konkretyzacji utworów
– ocena realizacji zadań w grupie	– kryteria oceny współpracy w grupie

Kryteria oceniania wybranych umiejętności – propozycje

Przykładowe kryteria oceny opowiadania ustnego w klasach IV–VI

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów ¹
I.	Związek wypowiedzi (opowiadania) z zadaniem tematem	1 p.
II.	Rozwinięcie wypowiedzi w ramach określonej koncepcji ucznia	0–2 p.
III.	Wyraźne mówienie (uczeń jest dostatecznie słyszany i rozumiany)	1 p.
IV.	Spójność i logiczne uporządkowanie wypowiedzi	1 p.
V.	Płynność opowiadania (właściwe tempo mówienia)	1 p.
VI.	Przestrzeganie poprawności językowej (dopuszczalne 3 błędy)	1 p.
VII.	Wyraziste mówienie (uczeń dostosowuje sposób mówienia do sytuacji opowiadania; zaciekawia, potęguje napięcie itp.)	1 p.

Przykładowe kryteria oceny głośnego czytania w klasach IV–VI

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Płynność czytania (opanowanie tekstu) (do dwóch błędów, tj. nieznaczne „przekręcenia” – 2 punkty; od 3 do 5 błędów – 1 punkt; liczne błędy; częste poprawianie przez nauczyciela wykluczają przyznawanie punktów za kolejne kryteria; uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną)	0–2 p.
II.	Wyraźne czytanie (uczeń jest słyszany i rozumiany)	1 p.

¹ Propozycje przeliczania punktów na oceny nauczyciel ustala w PSO.

III.	Właściwe tempo czytania (dostosowane do sytuacji ukazanej w tekście; przestrzeganie znaków interpunkcyjnych)	1 p.
IV.	Wyraziste czytanie (uczeń dostosowuje sposób czytania do sytuacji ukazanej w tekście; głosem wyraża uczucia, zaciekawia, wzrusza itp.)	0–2 p.

Przykładowe kryteria oceny rysunkowych konkretyzacji utworów w klasach IV–VI

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Zrealizowanie w pracy plastycznej podanego tematu	1 p.
II.	Związek pracy z tekstem (dopuszczalne, w zależności od stopnia trudności, 1–2 rozbieżności)	1 p.
III.	Oryginalność wyrażonej treści	1–2 p.
IV.	Oryginalność zastosowanej techniki (2 punkty przyznaje się, jeżeli uczeń do wykonania pracy użył innych materiałów niż kartka i kredki)	1–2 p.

Przykładowe kryteria oceny współpracy w grupie w klasach IV–VI

Numer	Elementy współpracy podlegające punktowaniu	Liczba punktów
I.	Ogólne zaangażowanie w pracę grupy	0–2 p.
II.	Bezpośredni wkład w realizację powierzonego zadania	0–2 p.
III.	Stopień wywiązania się z pełnionej funkcji	0–2 p.
IV.	Umiejętności współpracy z innymi	0–2 p.
V.	Rozumienie własnej sytuacji w grupie	0–2 p.

Przykładowe kryteria oceny krótkiej formy wypowiedzi – zaproszenia

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Zamieszczenie informacji będących odpowiedziami na pytania: 1. kto? (podpis pod zaproszeniem) 2. kogo? (informacje o adresacie) 3. na co? (nazwa uroczystości, imprezy) 4. kiedy? (dzień, miesiąc, rok, godzina) 5. gdzie? (miejsce uroczystości, imprezy)	1 p. 1 p. 1 p. 1 p. 1 p.
II.	Zastosowanie charakterystycznego słownictwa (np. <i>uprzejmie / serdecznie zapraszam, mam zaszczyt / honor zaprosić, proszę o przybycie na...</i>)	1 p.
III.	Zwięzłość, rzeczowość oraz informacyjny charakter wypowiedzi	1 p.
IV.	Poprawność językowa (dopuszczalny 1 błąd)	1 p.
V.	Poprawność ortograficzna (dopuszczalny 1 błąd)	1 p.
VI.	Poprawność interpunkcyjna (dopuszczalny 1 błąd)	1 p.
VII.	Estetyka zapisu (czystość, czytelność zapisu – dopuszczalne 1 estetyczne skreślenie)	1 p.

Przykładowe kryteria oceny dłuższej formy wypowiedzi – listu prywatnego

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Zgodność pracy z tematem	1 p.
II.	Rozwinięcie tematu	0–2 p.
III.	Obecność elementów charakterystycznych dla listu	1 p.

	(miejsowość, data, nagłówek, podpis)	
IV.	Odpowiedni układ graficzny (właściwe rozmieszczenie charakterystycznych elementów, akapity, odstępy, marginesy)	1 p.
V.	Trójdzielność wypowiedzi z zachowaniem właściwych proporcji (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)	1 p.
VI.	Obecność zwrotów do adresata (2– 3 poza nagłówkiem)	1 p.
VII.	Poprawność językowa (dopuszczalne 2 błędy)	1 p.
VIII.	Poprawność ortograficzna (dopuszczalne 2 błędy)	1 p.
IX.	Poprawność interpunkcyjna (dopuszczalne 3 błędy)	1 p.
X.	Estetyka zapisu (czystość, czytelność zapisu – dopuszczalne 2– 3 estetyczne skreślenia)	1 p.

Propozycja oceniania wiedzy i umiejętności uczniów na lekcjach języka polskiego w klasach VII–VIII

Ocenianie wiedzy i umiejętności uczniów w klasach VII–VIII może być realizowane na podobnych zasadach jak w klasach IV–VI. Należy jednak pamiętać, aby wymagania (zasady, kryteria oceniania) były formułowane z uwzględnieniem aktualnego poziomu rozwoju uczniów.

Przykładowe sposoby oceniania wybranych umiejętności

Umiejętności:	Sposób oceniania:
– czytanie różnych tekstów kultury	– omawianie, analiza przeczytanego tekstu na lekcji pod kierunkiem nauczyciela (ocena formułowana na podstawie zakresu kształcenia literackiego i kulturowego rozpisanego na poziomy wymagań)

	– samodzielna praca z tekstem w formie testu, sprawdzianu itp. (zadania punktowane według kryteriów, punkty przeliczane na oceny, skala punktów i ocen podawana przed testem, sprawdzianem itp.)
– tworzenie własnego tekstu (redagowanie określonych form wypowiedzi)	– kryteria oceny pisemnych form wypowiedzi (ćwiczeń redakcyjnych – domowych i klasowych)
– mówienie	– kryteria oceny wypowiedzi ustnych, np.: przemówienia
– znajomość zagadnień z zakresu nauki o języku, frazeologii	– omawianie, analiza zagadnień z zakresu nauki o języku na lekcji pod kierunkiem nauczyciela (ocena formułowana na podstawie zakresu kształcenia językowego rozpisanego na poziomy wymagań) – samodzielna analiza zagadnień z zakresu nauki o języku w formie testu, sprawdzianu itp. (zadania punktowane według kryteriów, punkty przeliczane na oceny, skala punktów i ocen podawana przed testem, sprawdzianem itp.)
– realizacja określonych projektów	– kryteria oceny realizacji określonych projektów
– przygotowanie inscenizacji	– kryteria oceny ustala każdorazowo nauczyciel (mając na uwadze przede wszystkim wkład pracy uczniów w przygotowanie przedstawienia) i podaje przed realizacją konkretnych inscenizacji

Kryteria oceniania wybranych umiejętności – propozycje

Przykładowe kryteria oceny rozprawki
(z użyciem argumentów zaczerpniętych z literatury)

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I TEMAT (0–8)*		
I.	Zgodność pracy z tematem	0–1 p.
II.	Sformułowanie tezy	0–1 p.
III.	Użycie co najmniej 3 trafnych argumentów zaczerpniętych z literatury	0–1 p.
IV.	Użycie 1 innego argumentu (opartego na własnych obserwacjach, przeżyciach, przemyśleniach, refleksjach)	0–1 p.
V.	Rozwinięcie co najmniej 3 argumentów	0–1 p.
VI.	Podsumowanie rozważań (wnioski, uogólnienia, refleksje, nie wystarczy powtórzenie tezy)	0–1 p.
VII.	Poprawne i uzasadnione użycie co najmniej jednego cytatu	0–1 p.
VIII.	Poprawność pracy pod względem merytorycznym	0–1 p.
II. KOMPOZYCJA (0–3)**		
IX.	Trójdzielność wypowiedzi z zachowaniem właściwych proporcji	0–1 p.
X.	Spójność tekstu	0–1 p.
XI.	Logiczność (nie występują nieuzasadnione powtórzenia)	0–1 p.
III. JĘZYK I STYL (0–4)**		
XII.	Poprawność językowa (0–3 bł. → 3 p.; 4 bł. → 2 p.; 5–6 bł. → 1 p.; 7 bł. → 0 p.)	0–3 p.
XIII.	Funkcjonalność stylu (styl odpowiedni do formy wypowiedzi)	0–1 p.

IV. ZAPIS (0–3)**		
XIV	Poprawność ortograficzna (0 bł. → 2 p.; 1 bł. → 1 p.; 2 bł. → 0 p.) (dla uczniów z dysleksją: 0–3 bł. → 2 p.; 4 bł. → 1 p.; 5 bł. → 0 p.)	0–2 p.
XV	Poprawność interpunkcyjna (dopuszczalne 3 błędy, dla uczniów z dysleksją dopuszczalnych 6 błędów)	0–1p.

* Uczeń otrzymuje 0 p. za pracę nie na temat.

** Jeśli praca jest krótsza niż połowa wymaganej objętości, nie przyznaje się punktów za te kategorie.

Przykładowe kryteria oceny przemówienia

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Zgodność przemówienia z tematem	0–1 p.
II.	Wstęp – apostrofa do słuchaczy, wyjaśnienie powodu spotkania, określenie celu przemówienia	0–1 p.
III.	Rozwinięcie tematu w ramach określonej koncepcji ucznia	0–2 p.
IV.	Zakończenie – np. uogólnienie, refleksja, aforyzm, sentencja, odpowiedni cytat	0–1 p.
V.	Występowanie wyrazów i zwrotów dotyczących czasu i miejsca, w którym odbywa się spotkanie (np. <i>szczególna data, pamiętny dzień, niezwykła chwila, niezapomniane miejsce</i>)	0–1 p.
VI.	Występowanie zwrotów skierowanych do słuchaczy – co najmniej 2 przykłady poza wstępną apostrofą (np. <i>mili goście, szanowni państwo, panie i panowie, zacni zebrani, drogie koleżanki i drodzy koledzy</i>)	0–1 p.
VII.	Występowanie słów wyrażających stosunek do własnej wypowiedzi	0–1 p.

	(np. <i>mam zaszczyt, jestem wzruszony, przypadł mi miły obowiązek</i>)	
VIII.	Spójność wypowiedzi	0–1 p.
IX.	Logiczność wypowiedzi	0–1 p.
X.	Poprawność językowa (dopuszczalne 2 błędy)	0–1 p.
XI.	Funkcjonalność stylu wypowiedzi – styl dostosowany do audytorium, sugestywność, jasność, rzeczowość, zrozumiałość wypowiedzi	0–1 p.
XII.	Płynność wypowiedzi (odpowiednie tempo mówienia, uczeń może przyspieszyć tylko wtedy, gdy ma to służyć do osiągnięcia jakiegoś efektu)	0–1 p.
XIII.	Wyraźne mówienie (uczeń jest słyszany i rozumiany)	0–1 p.
XIV.	Wyraziste mówienie (odpowiednie akcentowanie najważniejszych miejsc wystąpienia, modulacja głosu, pauzy, unikanie monotonii)	0–1 p.
XV.	Odpowiednie gesty, mimika, postawa przemawiającego (nie rozpraszają słuchaczy, podkreślają najważniejsze elementy wystąpienia, służą podtrzymywaniu kontaktu ze słuchającymi)	0–1 p.

Przykładowe kryteria oceny realizacji określonych projektów

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Zgodność projektu z tematem	0–2 p.
II.	Oryginalność wyrażonej treści	0–2 p.
III.	Oryginalność zastosowanej techniki (technologii)	0–4 p.
IV.	Estetyka wykonania	0–2 p.
V.	Prezentacja	0–2 p.

VI. Cele wychowawcze i sposoby ich osiągnięcia

Z działaniami dydaktycznymi zmierzającymi do osiągnięcia założonych celów kształcenia powinny iść w parze działania wychowawcze. Polonista nie tylko realizuje konkretny materiał nauczania z zakresu języka polskiego, lecz także oddziałuje wychowawczo na uczniów w trakcie procesu dydaktycznego. W sferze wychowawczej nauczyciel polonista musi bazować na postawach wpojonych dzieciom w domu oraz w trakcie kształcenia zintegrowanego (ugruntowywać je), a ponadto rozwijać (kształtować) nowe, typowe dla kolejnego etapu rozwoju emocjonalnego uczniów. W szczególności powinien kształtować u wychowanków:

- umiejętność rozpoznawania własnych mocnych i słabych stron, zalet i wad (pozytywny sposób postrzegania siebie);
- właściwy stosunek do własnych pozytywnych i negatywnych emocji;
- umiejętność radzenia sobie w sytuacjach trudnych;
- umiejętność komunikowania otoczeniu swoich uczuć i opinii, wymagania od innych respektowania własnych praw (asertywność);
- umiejętność szukania pomocy;
- umiejętność respektowania podstawowych zasad i reguł obowiązujących w relacjach międzyludzkich;
- umiejętność dostrzegania problemów i potrzeb kolegów niepełnosprawnych, osób chorych i starszych;
- pełną szacunku otwartość na innych;
- postawę tolerancji wobec innych ludzi, a zwłaszcza przedstawicieli różnych ras i kultur;
- umiejętność wczuwania się w stany wewnętrzne drugiej osoby (empatia);
- wrażliwość moralną (opartą na kanonie podstawowych wartości etycznych) i estetyczną;
- świadomość wartości rodziny, koleżeństwa, przyjaźni w życiu osobistym człowieka;
- wrażliwość na problemy środowiska;
- umiejętność dostrzegania zmian zachodzących w otaczającym środowisku oraz ich wartościowania;
- postawę patriotyczną związaną z wartościami kulturowymi;
- więź z krajem ojczystym i świadomość obywatelską;
- szacunek dla dobra wspólnego i postaw prospołecznych;

- szacunek dla własnego państwa, symboli narodowych;
- umiejętność odbioru informacji rozpowszechnianych przez media;
- postawę świadomego i odpowiedzialnego korzystania ze środków masowego przekazu;
- szacunek dla tradycji, polskiego dziedzictwa kulturowego;
- szacunek dla obowiązujących norm i zasad;
- poczucie związku z domem rodzinnym, wspólnotą szkolną, lokalną, narodową;
- pozytywne nawyki (np. systematyczność, obowiązkowość, odpowiedzialność za podejmowane działania, rzetelność, słowność);
- poczucie odpowiedzialności za wypowiedzane słowa (ich treść, formę i estetykę);
- umiejętność współpracy w grupie;
- umiejętność formułowania własnych opinii, sądów, wniosków;
- świadomość językową oraz szacunek dla języka ojczystego;
- otwartości na kulturę.

Nauczyciel przed każdą kolejną lekcją powinien określić cel wychowawczy, jaki w szczególności sposób można wyeksponować przy pracy nad konkretnym materiałem nauczania. Do realizacji celów wychowawczych przydatne wydają się zwłaszcza teksty literackie (głównie fragmenty prozy zamieszczone w podręczniku bądź całe teksty lektur). Działania, jakie podejmują bohaterowie, zdarzenia, w jakich uczestniczą, postawy, które sobą reprezentują, poglądy, które wyrażają, mogą być dobrym punktem wyjścia do kształtowania pozytywnych postaw czy nawyków u dzieci. Jednak na lekcjach nauki o języku również można z powodzeniem realizować cele wychowawcze.

Oto kilka przykładów sytuacji dydaktycznych realizowanych na podstawie konkretnego materiału nauczania z podręczników do klas IV i VII, które mogą być wzorcem do planowania i realizowania własnych celów wychowawczych.

Klasa IV

Materiał nauczania	Temat lekcji	Cel wychowawczy	Metoda nauczania
Agnieszka Frączek, <i>Obibok</i>	Kim jest tytułowy obibok?	– kształtowanie pozytywnych nawyków:	– pogadanka

		pracowitości, obowiązkowości – kształcenie umiejętności formułowania własnych opinii na temat określonych postaw	
Carlo Collodi, <i>Pinokio</i>	Czy decyzja Pinokia o porzuceniu szkoły była słuszna?	– podkreślenie roli szkoły jako miejsca, w którym kształtują się normy życia społecznego – wyrabianie nawyku odpowiedzialności za podejmowane działania, decyzje	– piramida priorytetów
Małgorzata Szyszko-Kondej, <i>Napiszę książkę o III b, ale na pewno nie sama...</i>	Czego dowiadujemy się o Felku – głównym bohaterze poznanego opowiadania?	– kształcenie umiejętność dostrzegania problemów i potrzeb osób chorych – kształtowanie empatii oraz wrażliwości moralnej – kształtowanie świadomości wartości koleżeństwa	– burza mózgów

		i przyjaźni w życiu osobistym człowieka	
<i>Jak długo w sercach naszych</i>	Do jakich regionów Polski i historycznych miejsc nawiązują słowa poznanej pieśni?	– kształcenie szacunku dla własnego państwa, symboli narodowych	– pogadanka – piramida priorytetów
Jerzy Ficowski, <i>O ptakach i ojczyźnie</i>	Co jest tematem wiersza Jerzego Ficowskiego <i>O ptakach i ojczyźnie</i> ?	– kształcenie szacunku dla tradycji, polskiego dziedzictwa kulturowego	
Józef Wybicki, <i>Mazurek Dąbrowskiego</i>	Jestem Polakiem. Znam swój hymn narodowy.	– kształcenie poczucia związku ze wspólnotą narodową	
		– kształtowanie właściwej więzi z krajem ojczystym	
		– kształtowanie świadomości obywatelskiej	
		– kształcenie pozytywnych nawyków	
Ignacy Krasicki, <i>Przyjaciele</i>	Które słowa poznanej piosenki uważasz za najważniejsze i dlaczego?	– kształtowanie świadomości wartości koleżeństwa i przyjaźni w życiu osobistym człowieka	– pogadanka – debata „za i przeciw”
		– kształcenie empatii, wrażliwości	

		moralnej – kształcenie umiejętności dostrzegania problemów i potrzeb kolegów	
Anatol Stern, <i>O tym, co jest najpiękniejsze na świecie</i>	O tym, co jest najpiękniejsze na świecie. Rozmawiamy o wartościach.	– budzenie szacunku dla postaw prospołecznych – kształtowanie wrażliwości moralnej – kształtowanie świadomości wartości koleżeństwa i przyjaźni w życiu osobistym człowieka – zwrócenie uwagi na wartości, które powinny być ważne w życiu człowieka	– ranking diamentowy
Przysłówek	Kraina języka. Przysłówek.	– kształcenie umiejętności świadomego stosowania słownictwa wartościującego – wytłumaczenie a względności oceny	– pogadanka

Klasa VII

AUTOR: Andrzej Surdej

Materiał nauczania	Temat lekcji	Cel wychowawczy	Metoda nauczania
Ignacy Krasicki, <i>Żona modna</i>	Portret zdeformowany, czyli jaka jest, a jaka powinna być żona modna?	– wpajanie świadomości wartości rodziny w życiu osobistym człowieka – kształcenie umiejętności dostrzegania zmian zachodzących w otaczającym środowisku oraz ich wartościowania – kształcenie umiejętności rozpoznawania własnych mocnych i słabych stron, zalet i wad	– dyskusja – piramida priorytetów
Adam Mickiewicz, <i>Reduta Orzona</i>	Jaki wydzźwięk ma dzisiaj <i>Reduta Orzona</i> ?	– kształtowanie postawy patriotycznej – kształcenie szacunku dla własnego państwa – kształcenie szacunku dla tradycji – kształcenie poczucia związku ze wspólnotą narodową – kształtowanie właściwej więzi z krajem ojczystym – kształtowanie świadomości obywatelskiej	– debata „za i przeciw” – piramida priorytetów
Jan Kochanowski, <i>Treny</i>	Poetycki nekrolog.	– kształcenie umiejętność wczuwania się w stany wewnętrzne drugiej osoby	– dyskusja

		(empatia) – kształtowanie wrażliwości moralnej (opartej na kanonie podstawowych wartości etycznych) – kształcenie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych	
Karol Dickens, <i>Opowieść wigilijna.</i> Zadania do lektury	Tematy związane z lekturą	– kształtowanie wrażliwości moralnej – wpajanie świadomości wartości rodziny, koleżeństwa, przyjaźni w życiu osobistym człowieka – kształcenie umiejętności dostrzegania problemów i potrzeb innych – kształcenie umiejętność respektowania podstawowych zasad i reguł obowiązujących w relacjach międzyludzkich	– burza mózgów – ranking diamentowy – poker kryterialny
<i>Moje zdanie jest takie, czyli warsztat dyskutanta.</i> Zestaw zadań.	Moim zdaniem, czyli jak wyrazić swoją opinię.	– kształcenie umiejętności formułowania własnych opinii, sądów, wniosków – kształcenie umiejętności komunikowania otoczeniu swoich uczuć i opinii, wymagania od innych – respektowania własnych praw (asertywność)	– dyskusja
<i>Co to jest</i>	Jak ludzie	– kształcenie poczucia	– dyskusja

<i>komunikacja językowa?</i> <i>Elementy komunikacji językowej (podręcznik Gramatyka i stylistyka)</i>	komunikują się ze sobą?	odpowiedzialności za wypowiedzane słowa (ich treść, formę i estetykę) – kształcenie świadomości językowej oraz szacunku dla języka ojczystego	

Zestaw metod i działań, które w szczególnych sposób sprzyjają realizacji celów wychowawczych

Metody nauczania, podejmowane działania:

- pogadanka;
- dyskusja;
- drzewko decyzyjne;
- debata „za i przeciw”;
- metaplan;
- piramida priorytetów;
- ranking diamentowy;
- ćwiczenia dramowe;
- poker kryterialny;
- burza mózgów;
- gry dydaktyczne;
- projekt edukacyjny;
- wycieczki do muzeów (skansenów), galerii, izb regionalnych;
- odwiedzanie miejsc pamięci narodowej;
- wyjścia do kina, teatru, opery, filharmonii;
- organizowanie konkursów, przeglądów;
- przygotowywanie klasowych / szkolnych przedstawień / inscenizacji;
- nagrywanie audycji radiowych / słuchowisk;
- praca nad gazetką klasową / szkolną;

AUTOR: Andrzej Surdej

- włączanie się w życie kulturalne szkoły / miejscowości / regionu;
- praca nad stroną internetową klasy / szkoły / koła zainteresowań / samorządu uczniowskiego;
- wizyty w bibliotece szkolnej / publicznej / wiejskiej / miejskiej / wojewódzkiej.